

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

2017

ARCHEOLOGIENOTA Marktstraat te Harelbeke (West-Vlaanderen)

ADEDE Archeologisch Rapport 252

CLAEYS S.

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 252

Archeologienota Marktstraat te Harelbeke (West-Vlaanderen).

CLAEYS SIMON

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2017
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Simon Claeys & David Janssens
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Administratieve fiche	- 5 -
2	Bureauonderzoek	- 10 -
2.1	Archeologische voorkennis	- 10 -
2.2	Aanleiding van het onderzoek.....	- 10 -
2.3	Doel van het onderzoek	- 10 -
2.4	Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.5	Beschrijving geplande werken.....	- 12 -
2.6	Randvoorwaarden	- 12 -
2.7	Werkwijze	- 13 -
3	Assessmentrapport.....	- 20 -
3.1	Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 20 -
3.2	Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 25 -
3.2.1	Tertiair geologisch	- 25 -
3.2.2	Quartaair geologisch	- 26 -
3.2.3	Bodem	- 28 -
3.2.3.1	Bodemtypekaart.....	- 28 -
3.2.3.2	Potentiële bodemerosie	- 29 -
3.2.3.3	Erosiegevoeligheid.....	- 30 -
3.2.3.4	Landgebruik	- 31 -
3.2.3.5	Gewestplan.....	- 32 -
3.3	Historische situering van het onderzoeksgebied	- 33 -
3.3.1	Algemene historische situering	- 33 -
3.3.2	Historisch kaartmateriaal	- 36 -
3.3.2.1	Kaart van Jacob van Deventer (1560).....	- 36 -
3.3.2.2	Gravure Sanderus (1644).....	- 37 -
3.3.2.3	Fricx-kaarten (1712)	- 38 -
3.3.2.4	Kaart van Villaret (1745-1748)	- 39 -
3.3.2.5	Kaart van Ferraris (1771 – 1778)	- 40 -
3.3.2.6	Atlas der Buurtwegen (1840)	- 41 -
3.3.2.7	Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)	- 42 -

3.3.2.8	Kaart van Popp (1842 – 1879)	- 43 -
3.3.2.9	Luchtfoto's 1971 – 1979-1990 – 2000-2003	- 44 -
3.4	Archeologische situering van het projectgebied.....	- 46 -
3.4.1	CAI Locatie 70266.....	- 47 -
3.4.2	CAI Locatie 75118.....	- 47 -
3.4.3	CAI Locatie 157256.....	- 47 -
3.4.4	CAI Locatie 157255.....	- 48 -
3.4.5	CAI Locatie 156380.....	- 48 -
3.4.6	CAI Locatie 76510.....	- 48 -
3.4.7	CAI Locatie 75802.....	- 49 -
3.4.8	Ruimere omgeving van het projectgebied	- 49 -
4	Besluit.....	- 50 -
4.1	Beantwoording onderzoeksvragen	- 50 -
4.2	Samenvatting onderzoek.....	- 53 -
5	Bibliografie.....	- 54 -
6	Lijst van plannen.....	- 56 -
7	Lijst van figuren	- 58 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2017K61
Site	Marktstraat - Harelbeke
Projectsigle ADEDE	HAR-MAR
Ligging	Marktstraat 53 8530 Harelbeke
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 75495,430m Y: 172273,006m Punt 2 (ZW): X: 75443,433m Y: 172220,776m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Harelbeke Afd. 1, Sectie 1, nrs. 649s & 649v Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Aard van de vervolgwerken	Nieuwbouw oogartsenpraktijk en appartementen met behoud van bestaande gevel.
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184 Alexander Cattrysse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Claeys S., 2017, Archeologienota Marktstraat te Harelbeke (West-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 252, Gent.
Grootte projectgebied	Ca. 1021m ²
Periode uitvoering	November 2017
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologienota, Bureauonderzoek
Verstoorde zones	Zie plannr. 4

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HARELBEKE - MARKTSTRAAT

Plannr. 1
Topografische kaart

2017K61 08/11/2017

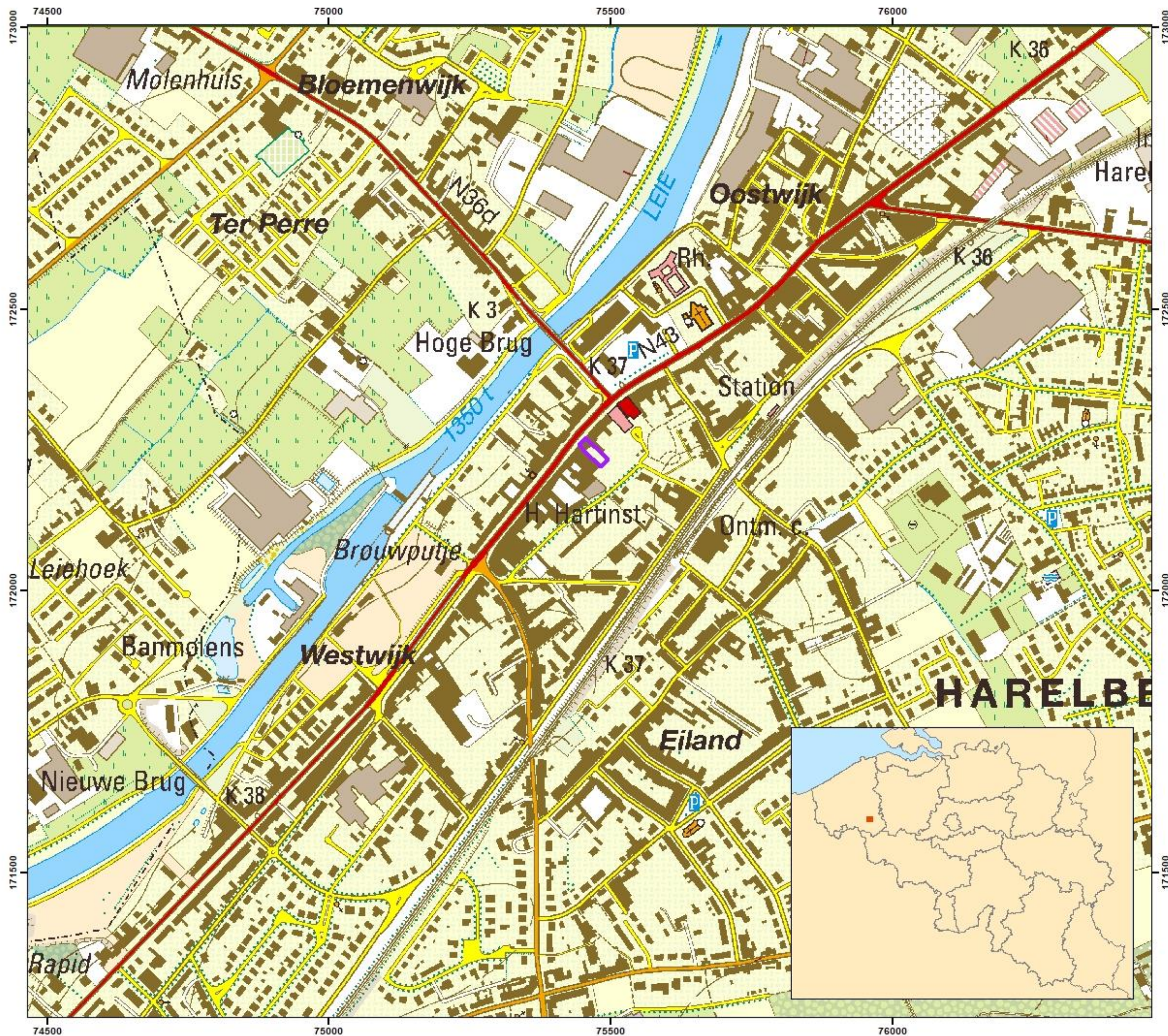
© AGIV

Legende

 Projectgebied

0 480
Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HARELBEKE - MARKTSTRAAT

Plannr. 2
Orthofoto 2016

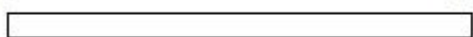
2017K61 08/11/2017

© AGIV

Legende

 Projectgebied

0 30

Meter

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HARELBEKE - MARKTSTRAAT

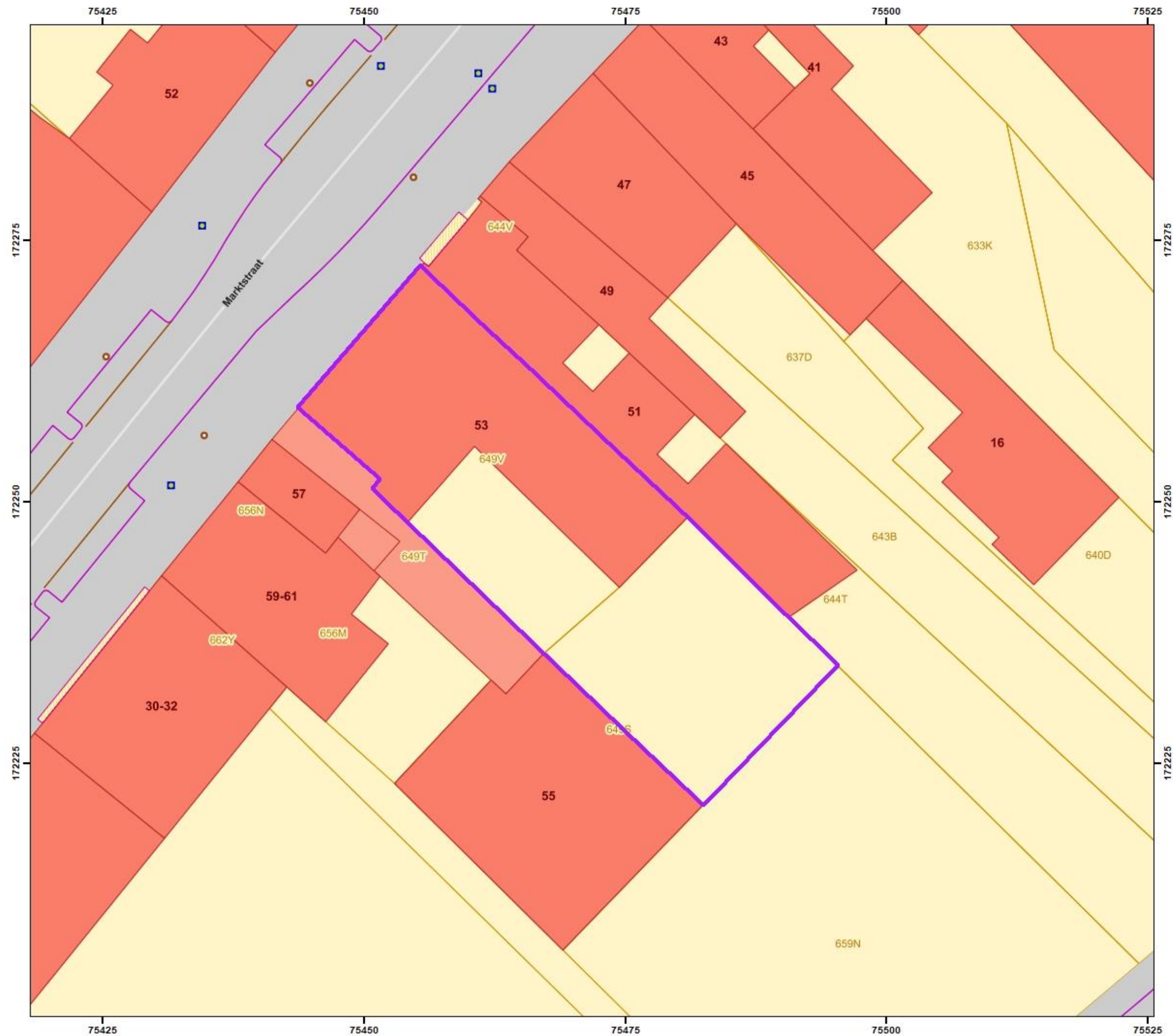
Plannr. 3
GRB (Kadaster)

2017K61 08/11/2017

© AG IV

Legende

 Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HARELBEKE - MARKTSTRAAT

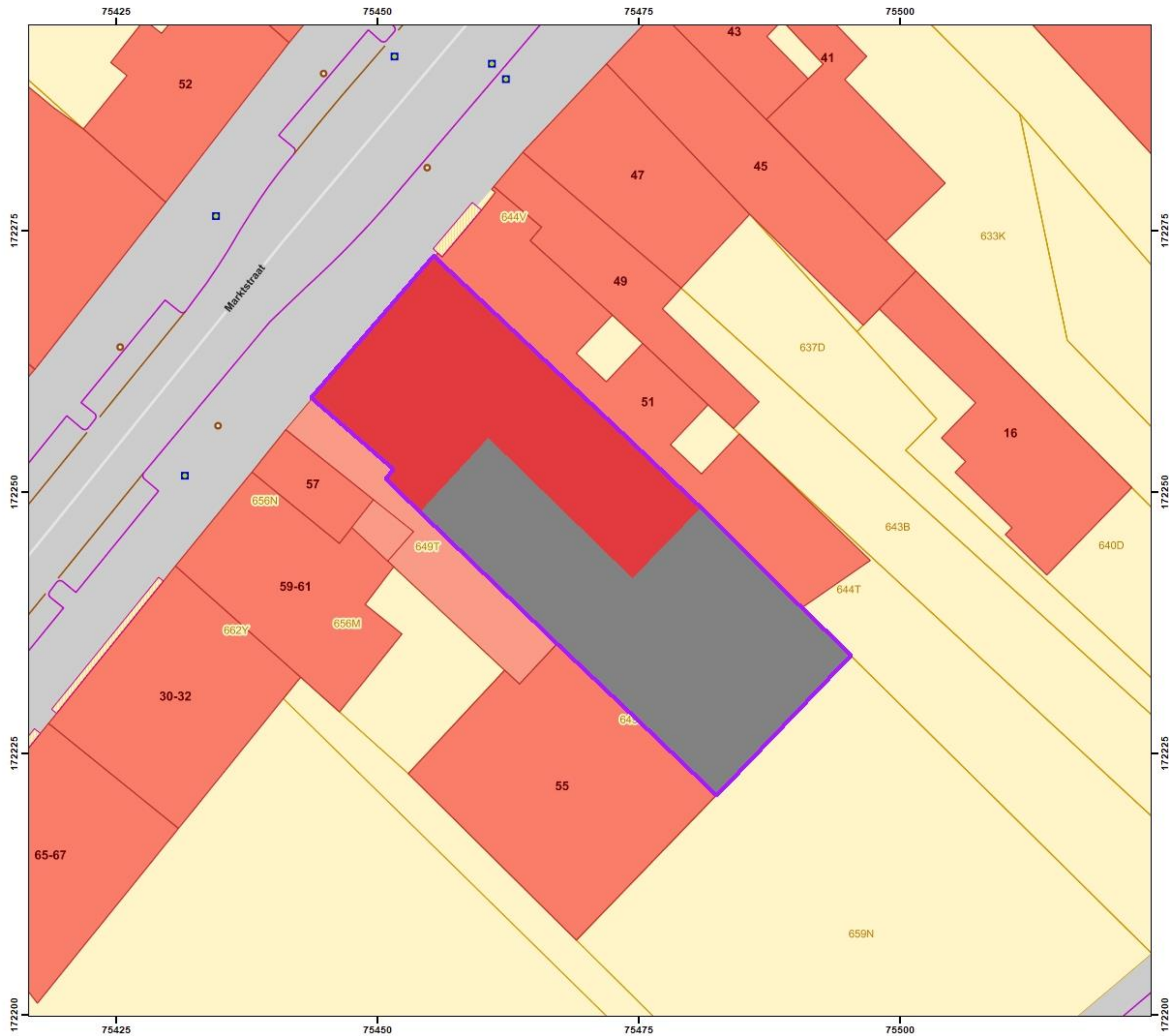
Plannr. 4
Verstoorde zones

2017K61 08/11/2017

© AGIV

Legende

- Projectgebied
- Bebouwing
- Verharding

2 Bureauonderzoek

2.1 Archeologische voorkennis

Binnen de contouren van het projectgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. In de omgeving van het projectgebied werden wel enkele meldingen van reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken alsook cartografische/fotografische indicatoren naar archeologisch interessante plaatsen opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris (CAI). Deze worden verder toegelicht in '§3.4. Archeologische situering van het projectgebied'.

2.2 Aanleiding van het onderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning waarbij het projectgebied gelegen is binnen een gekende archeologische zone en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt en de ingreep in de bodem meer dan 100m². De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Doel van het onderzoek

Deze archeologische nota heeft tot doel om door middel van de bestaande archeologische, geografische, geologische, en historische bronnen de mogelijkheid tot het aantreffen van archeologisch waardevolle sites binnen het projectgebied te onderzoeken. Aan de hand van de verzamelde informatie wordt vervolgens een programma van maatregelen opgesteld met het doel de archeologische kennis te bewaren voor de volgende generaties.

Volgende onderzoeksvragen worden in deze archeologienota behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?
- Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?
- Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?

- Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?

2.4 Huidige situatie projectgebied

Het projectgebied bevindt zich langs de Marktstraat ter hoogte van nr. 53 te Harelbeke op de gronden met kadastrale perceel nummers A649s en A649v. Momenteel bevindt zich hier het voormalige politiekantoor van Harelbeke met een ondergrondse kelderverdieping. Het gebouw kent een voorbouw die de volledige breedte van het perceel inneemt en een achterbouw over de helft van deze oppervlakte. In totaal omvat het gebouw een oppervlakte van ca. 425m² waarbij de funderingen tot 1,3m in de bodem rijken en de kelderverdieping een verstoring tot 1,8m ten opzichte van het huidige maaiveld kent. De funderingen van de gevel rijken reeds tot een diepte van 3,7m ten opzichte van het huidige maaiveld. De kelderverdieping bevindt zich enkel onder de voorbouw en kent een oppervlakte van ca. 168m². Naast de achterbouw bevindt zich een verharde toegang in de vorm van een oplopende helling en trappen. Deze kent geen extra fundering en is op de verharding geplaatst die de rest van het projectgebied bedekt. Deze verharding kent een verstoring tot een diepte van 0,5m ten opzichte van het huidige maaiveld. De verharde zone in het zuidoosten van het projectgebied doet momenteel dienst als parkeerterrein.

Het voormalige politiekantoor, en voorheen kantoren van de belastingdienst, bevindt zich in een neoclassicistisch herenhuis dat in 1882 in opdracht van Auguste Veys werd gebouwd. Het betreft een Onderkelderd breedhuis met bepleisterde en wit beschilderde lijstgevel op arduinen plint en afgedekt door een zadeldak met oranje Vlaamse pannen. Op de begane grond is het gebouw geleed door horizontale banden en de bovenbouw is verticaal geleed door pilasters. Rechts bevindt zich een koetspoort met vleugel deur onder een gedeeld bovenlicht. Op de eerste verdieping ter hoogte van de centrale traveeën bevindt zich een fraai balkon dat ondersteund wordt door grote consoles. De Vensters zijn uitgevoerd in geprofileerde omlijstingen, al dan niet met oren of geprofileerde waterlijsten. Het geheel is afgewerkt met een houten kroonlijst op klossen en met modillons en een tandlijst¹.

Voor een inplantingsplan van de bestaande toestand wordt verwezen naar plannr. 5.

¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/205163>

2.5 Beschrijving geplande werken

De geplande ontwikkeling van het projectgebied kan worden opgedeeld in twee fases. In een eerste fase zal de bestaande bebouwing en verharding worden verwijderd, zal de bestaande kelderverdieping worden opgevuld en zal het terrein worden genivelleerd tot het niveau van het huidige maaiveld en opnieuw bouwrijp worden gemaakt. De huidige bebouwing wordt hierbij op de gevel na volledig afgebroken. Gezien het om een bouwkundig relict gaat zal de gevel in de huidige toestand behouden worden. De bestaande gevel werd in de geplande nieuwbouw geïmplementeerd en bijgevolg zal aan het uitzicht vanaf de marktstraat niets veranderen.

In een tweede fase wordt achter de behouden gevel een nieuwbouw gepland in 4 bouwlagen waarbinnen een oogartsenpraktijk en appartementen worden voorzien. Het nieuwe gebouw zal een oppervlakte van 530m² beslaan met een beperkte kelderverdieping van ca. 66,7m² als ondergrondse bergruimte. De onderkant van de funderings- en vloerplaat van de kelder wordt ingepland op een diepte van -3,1m ten opzichte van het maaiveld. De bebouwing beslaat voor het leeuwendeel de volledige breedte van het projectgebied. In de achterbouw laat het gebouw langs de zuidwestelijke grens van het projectgebied een strook van 3,9 tot 4,7m breed vrij voor fietsenstallingen. Achter het gebouw wordt de resterende oppervlakte van het projectgebied opnieuw verhard en worden 6 parkeerplaatsen en 8 garageboxen voorzien. Hiervoor wordt een verstoring tot ca. 0,6m ten opzichte van het maaiveld voorzien.

Verder worden ten oosten van de geplande bebouwing, tussen de parkeerplaatsen en garages in een hemelwaterput en infiltratiezone ingepland. Voor de regenwaterput wordt een lokale afgraving tot 2,8m ten opzichte van het maaiveld voorzien. De infiltratiezone omvat infiltratiekratten over een oppervlakte van 25m², hiervoor zal een zone worden afgegraven tot een diepte van ca. 1,20m ten opzichte van het maaiveld.

Voor een inplantingsplan van de ontworpen toestand wordt verwezen naar plannr. 6.

2.6 Randvoorwaarden

De sloop van de bestaande bebouwing en verharding zal pas plaatsvinden na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning. Eventueel verder archeologisch (voor)onderzoek met ingreep in de bodem kan tevens pas plaatsvinden na het bekomen van de vergunning en de afbraak van de bestaande structuren ter hoogte van het projectgebied. In geval van noodzakelijk verder archeologisch (voor)onderzoek zal bijgevolg moeten worden uitgevoerd in een uitgesteld traject.

2.7 Werkwijze

Dit bureauonderzoek heeft tot doel de aanwezigheid en de bewaringstoestand van de archeologische resten binnen het projectgebied in te schatten, alsook de impact van de geplande werken op het aanwezige archeologische erfgoed. Op basis van de verworven kennis kunnen concrete aanbevelingen geformuleerd worden voor een eventuele verder prospectie-/opgravingsstrategie. De archeologische verwachting van het projectgebied wordt gebaseerd op gekende geologische, landschappelijke, archeologische, historische en geografische bronnen. Hiervoor wordt beroep gedaan op gekende literatuur, de Centraal Archeologische Inventaris, het Geoportaal van Onroerend Erfgoed en de Databank Ondergrond Vlaanderen. Dit alles wordt vervolgens samengelegd met topografische kaarten, recente luchtfoto's, kadasterkaarten en plannen van de gekende/geplande toestand.

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HARELBEKE - MARKTSTRAAT

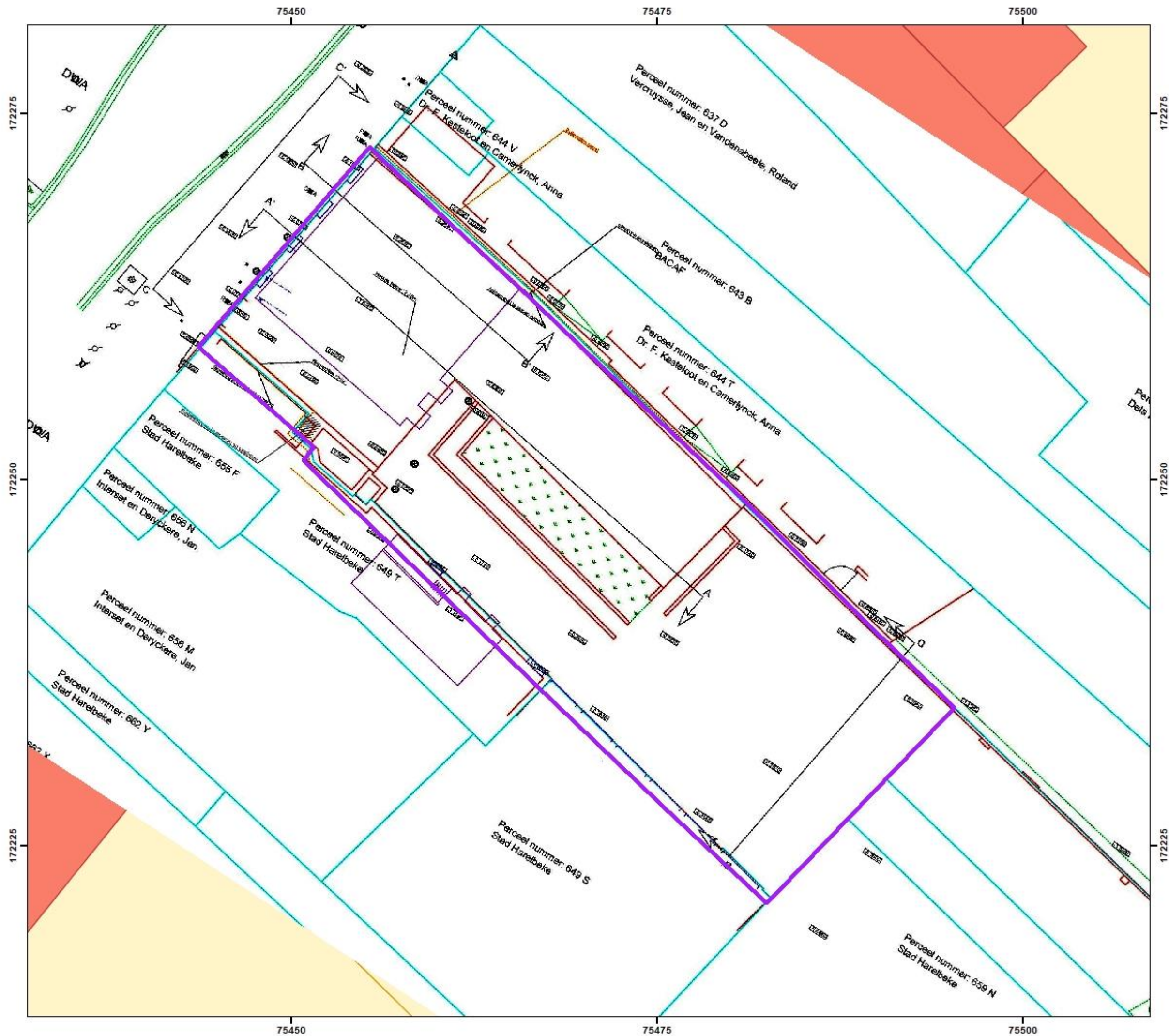
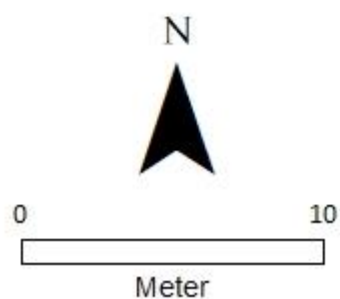
Plannr. 5
Inplanting bestaande toestand

2017K61 08/11/2017

© AGIV

Legende

 Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HARELBEKE - MARKTSTRAAT

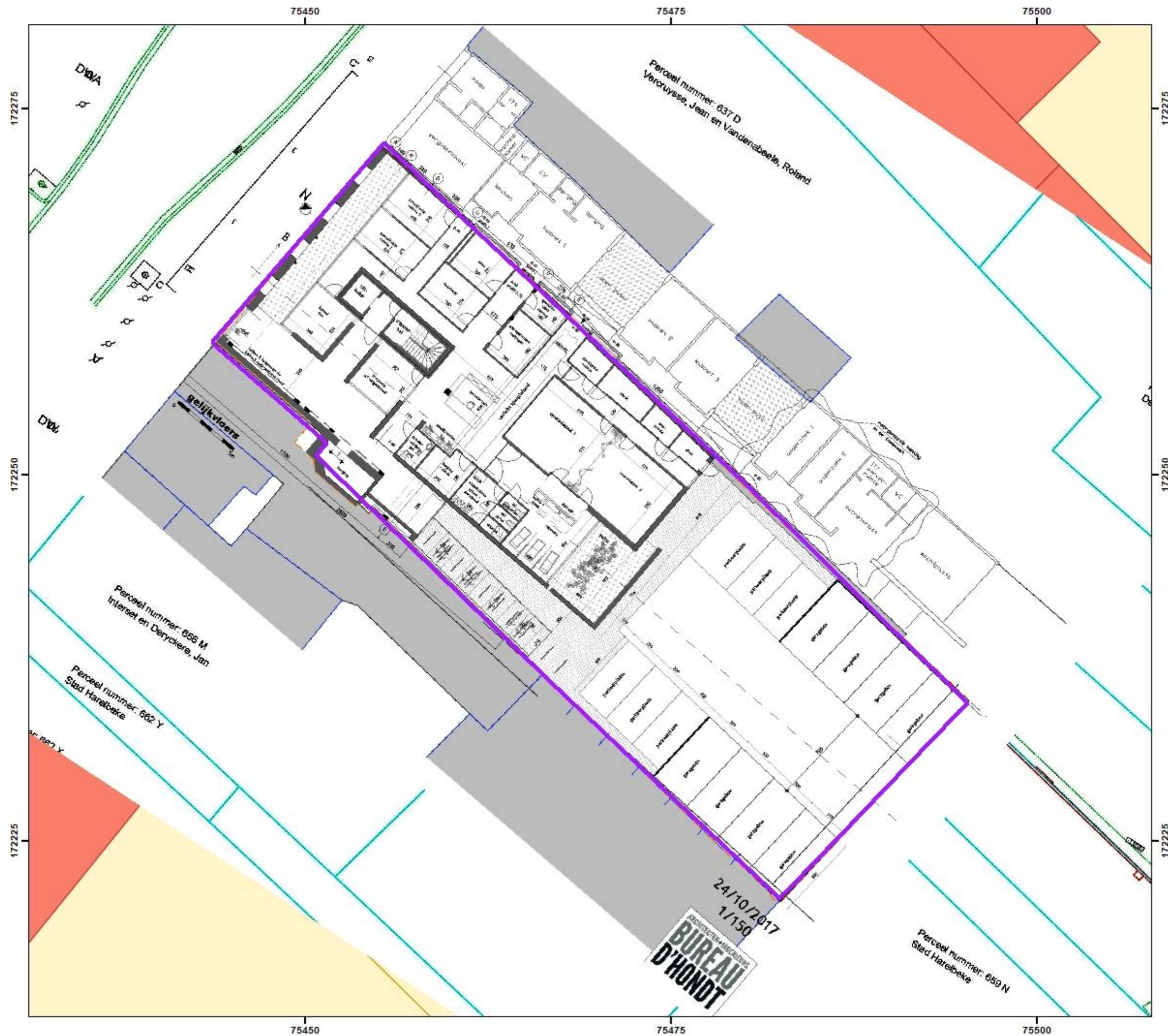
Plannr. 6
Inplanting geplande toestand

2017K61 08/11/2017

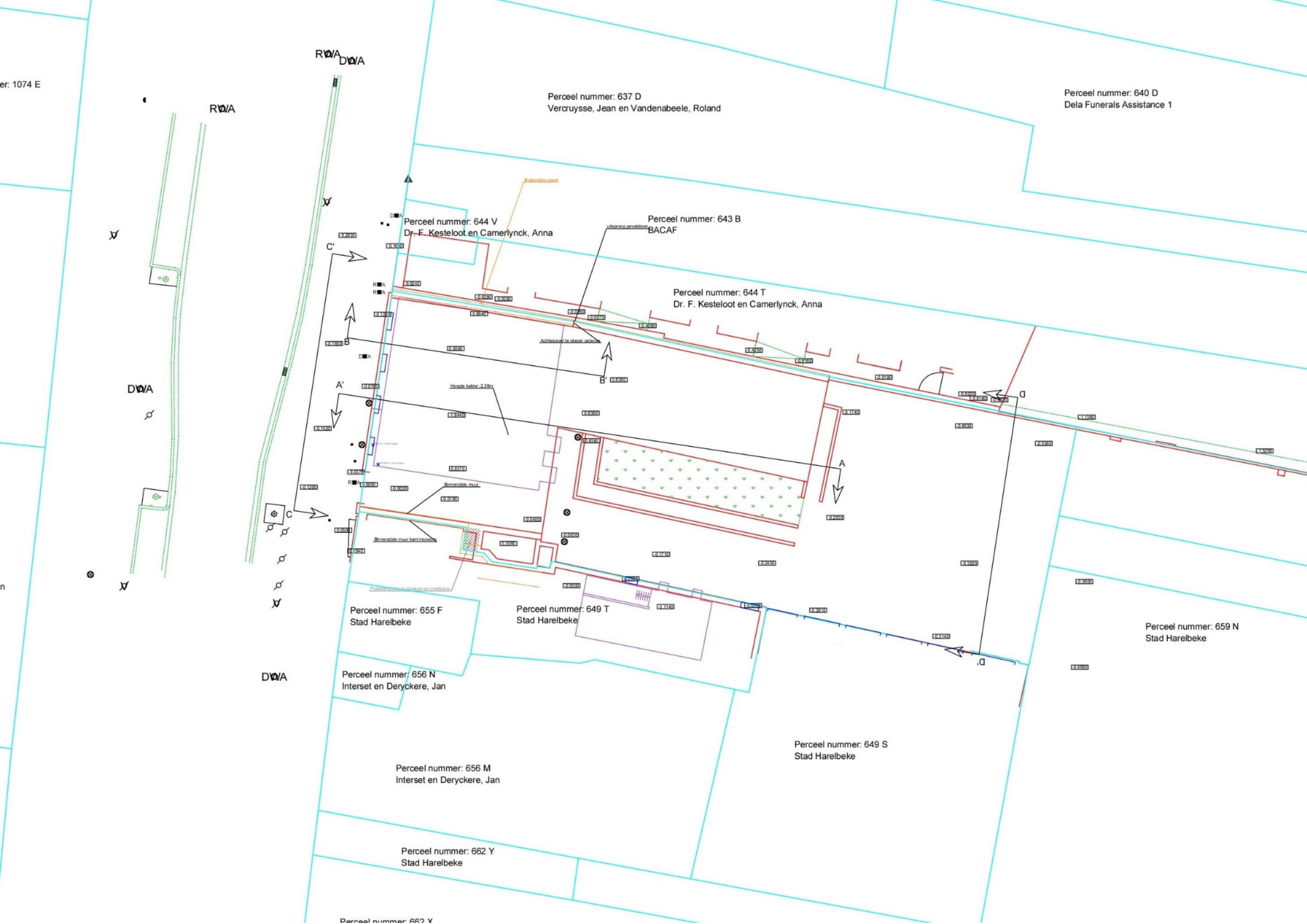
© AGIV

Legende

 Projectgebied

er: 1074 E

RWA

RWA
DWA

Perceel nummer: 637 D
Vercruysse, Jean en Vandenabeele, Roland

Perceel nummer: 640 D
Dela Funerals Assistance 1

Perceel nummer: 644 V
Dr. F. Kesteloot en Camerlynck, Anna

Perceel nummer: 643 B
BACAF

Perceel nummer: 644 T
Dr. F. Kesteloot en Camerlynck, Anna

Perceel nummer: 655 F
Stad Harelbeke

Perceel nummer: 649 T
Stad Harelbeke

Perceel nummer: 659 N
Stad Harelbeke

Perceel nummer: 656 N
Interset en Deryckere, Jan

Perceel nummer: 649 S
Stad Harelbeke

Perceel nummer: 656 M
Interset en Deryckere, Jan

Perceel nummer: 662 Y
Stad Harelbeke

Perceel nummer: 662 Y

B

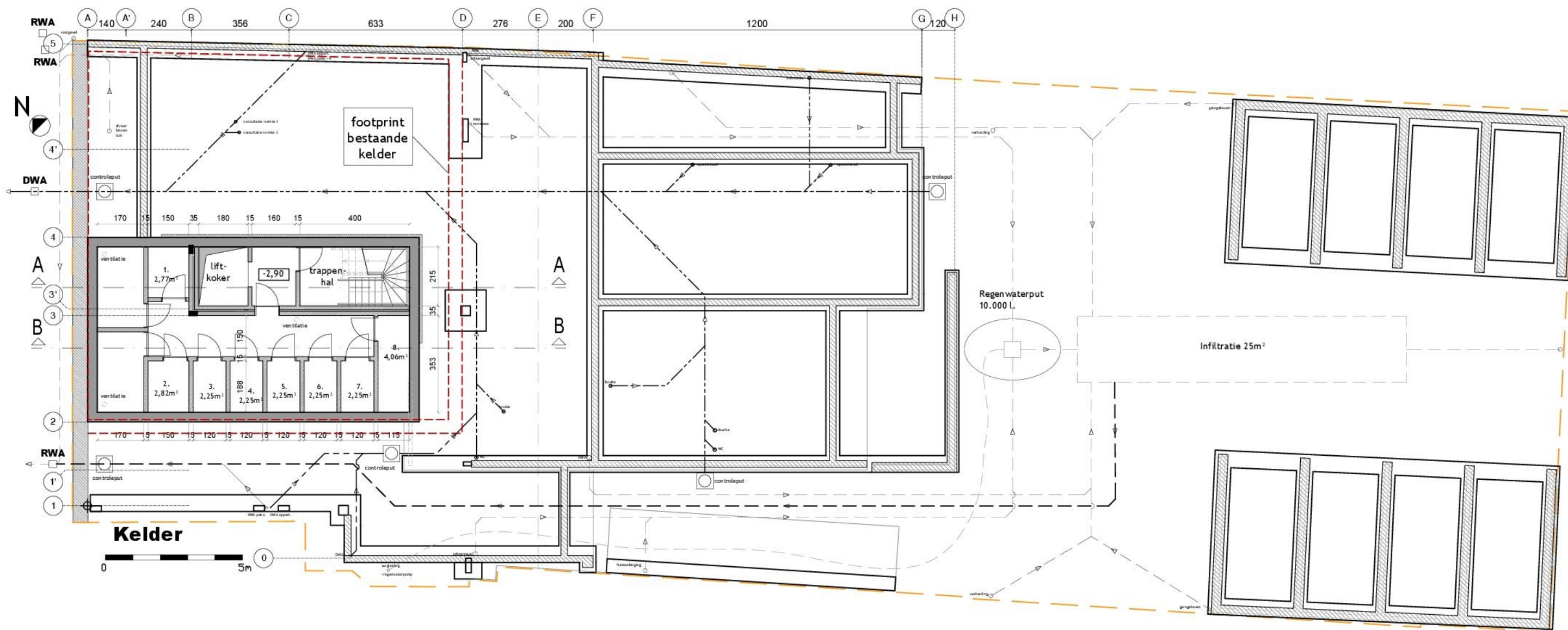

reorganisatie indeling
in de toekomst

gelijkvloers

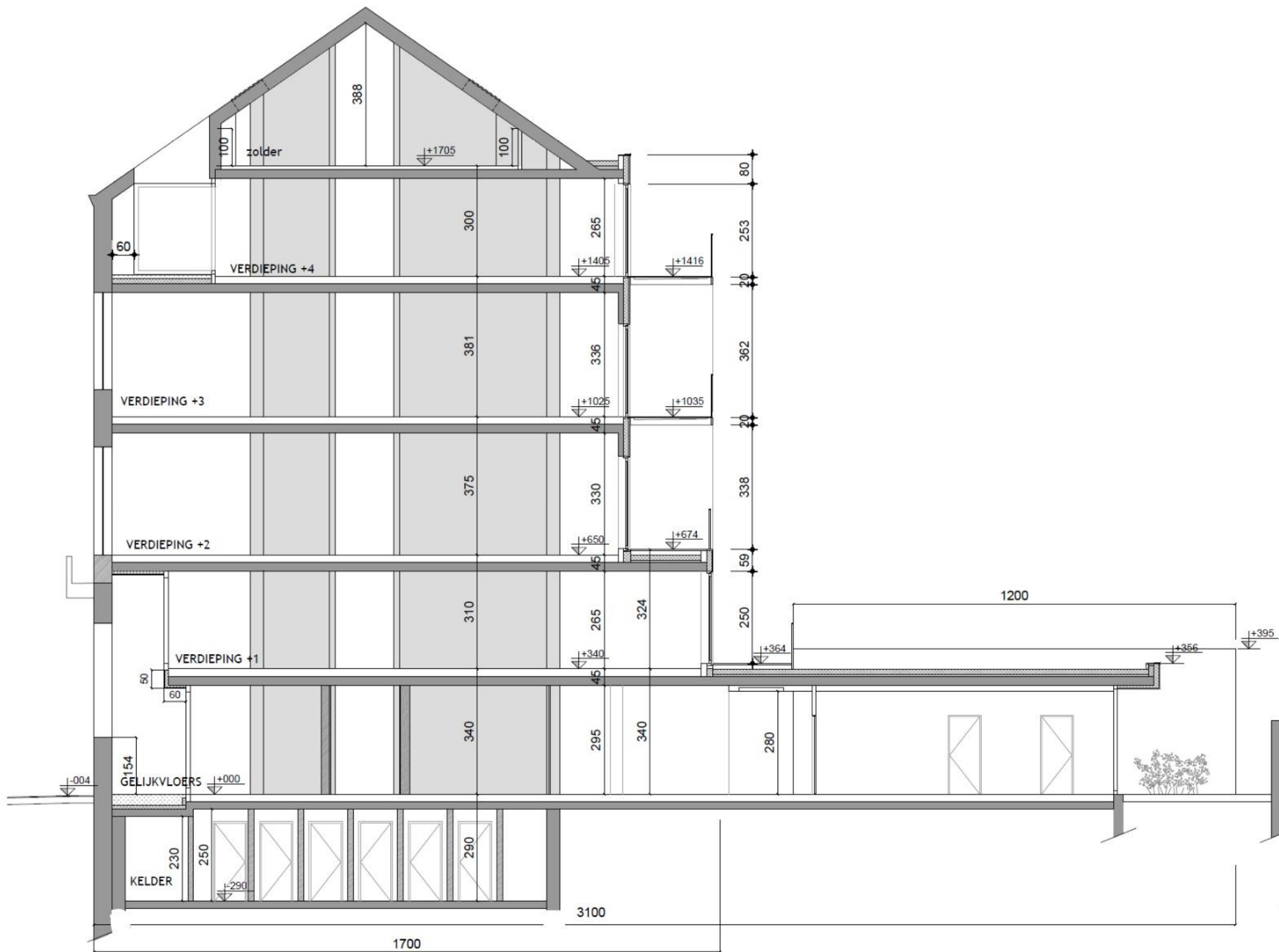

24/10/2017
1/150

06/12/2017

1/150

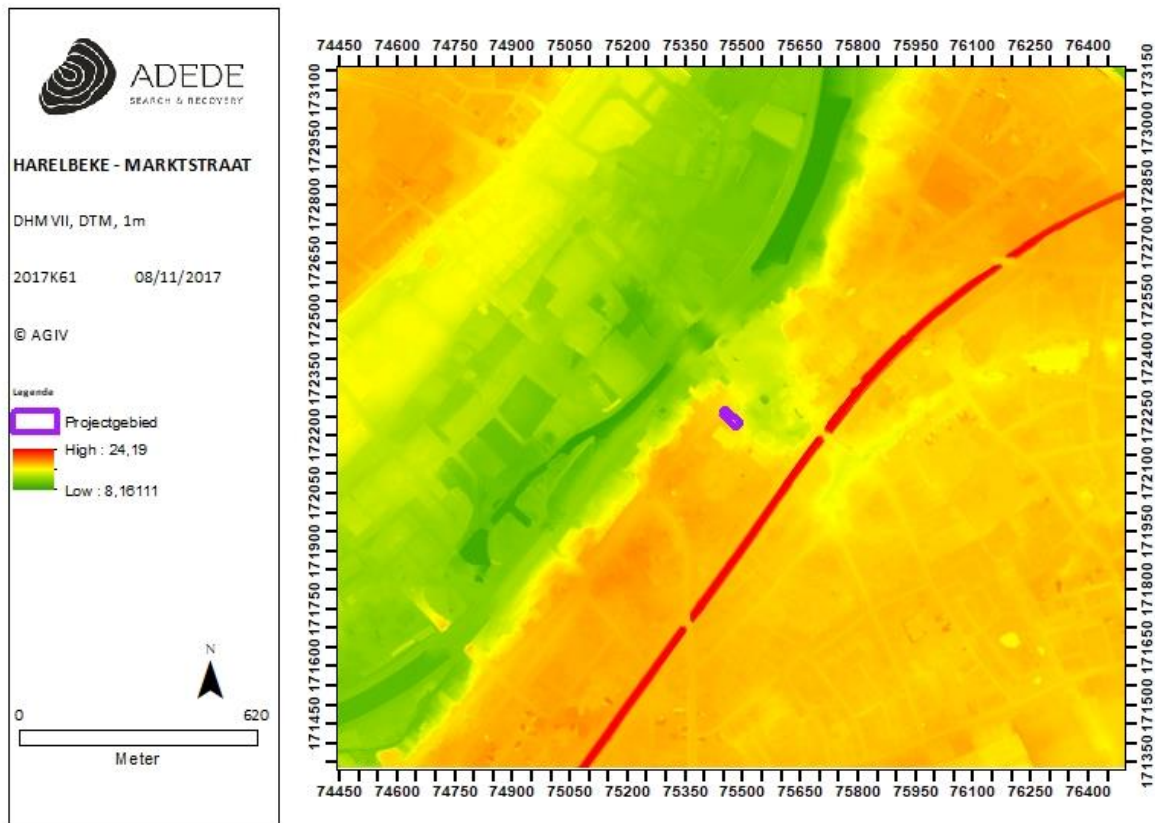
snede B - B

31/10/2017
1/100

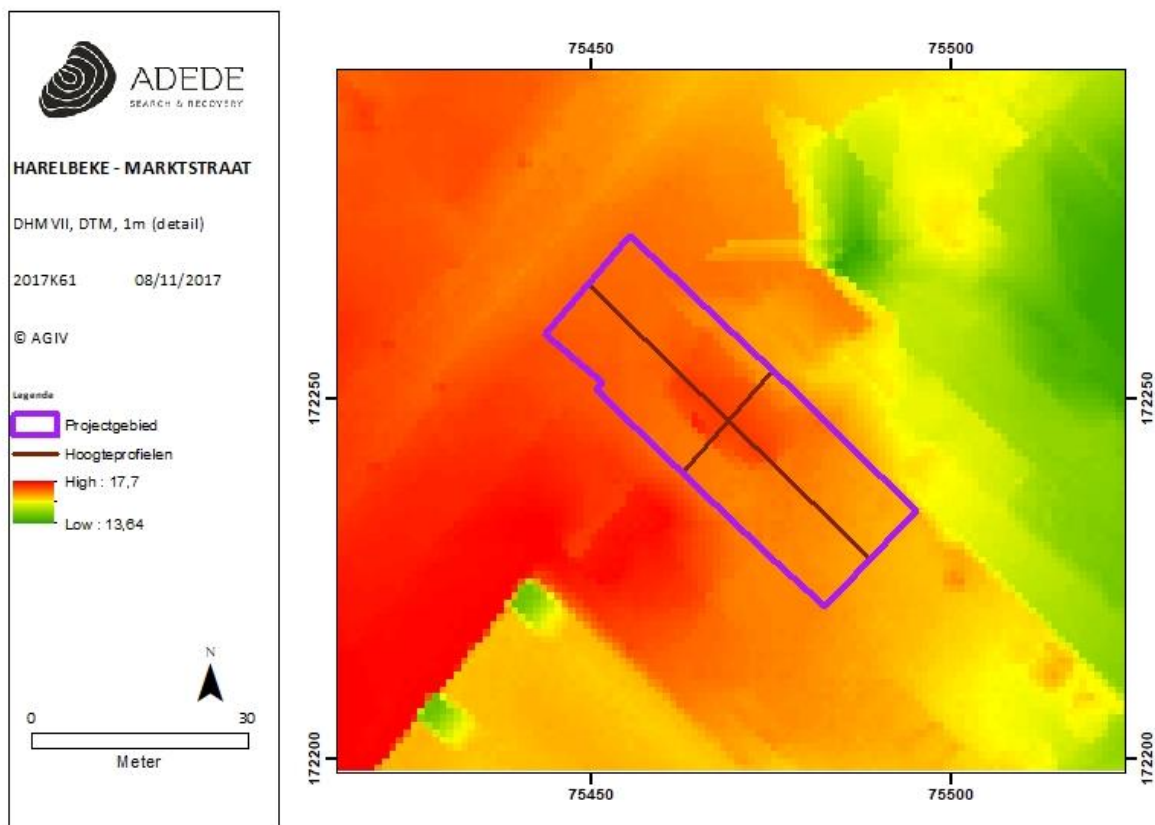
3 Assessmentrapport

3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het projectgebied is gelegen langs de Marktstraat, ter hoogte van nr. 53, in Harelbeke in het zuiden van West-Vlaanderen. Ten noorden en noordwesten van het projectgebied stroomt de Leie door het centrum van Harelbeke. De lagergelegen alluviale Leievlaakte kenmerkt hier het landschap. Het projectgebied is, samen met de rest van Harelbeke, gelegen in het Leie-Schelde interfluvium en ligt aan de rechteroever van de Leie op de rand van verhoogd terrein langs de alluviale Leievalllei. Gelegen in het Leiebekken behoort het projectgebied tot het deelbekken Gaverbeek. Deze beek is tegenwoordig overwelfd en op vele plaatsen kunstmatig omgeleid.

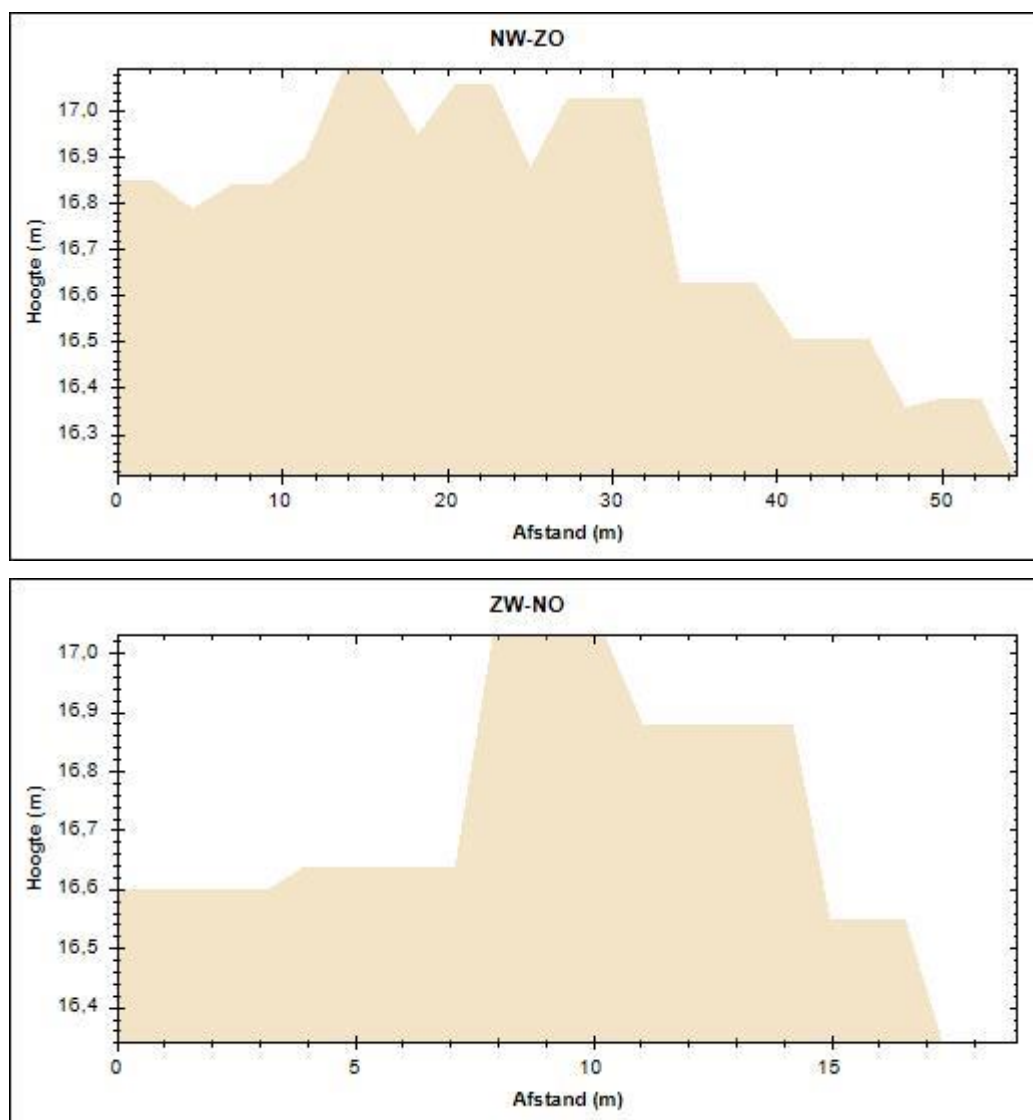

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).

Het detail van het digitaal terreinmodel en de hoogteprofielen ter hoogte van het projectgebied tonen aan dat het gebied zich tussen de 16,2m TAW en 17,1 m bevindt en er centraal binnen het projectgebied een lichte verhoging merkbaar is. Deze is waarschijnlijk het gevolg van de verhoogde toegangshelling tot het gebouw.

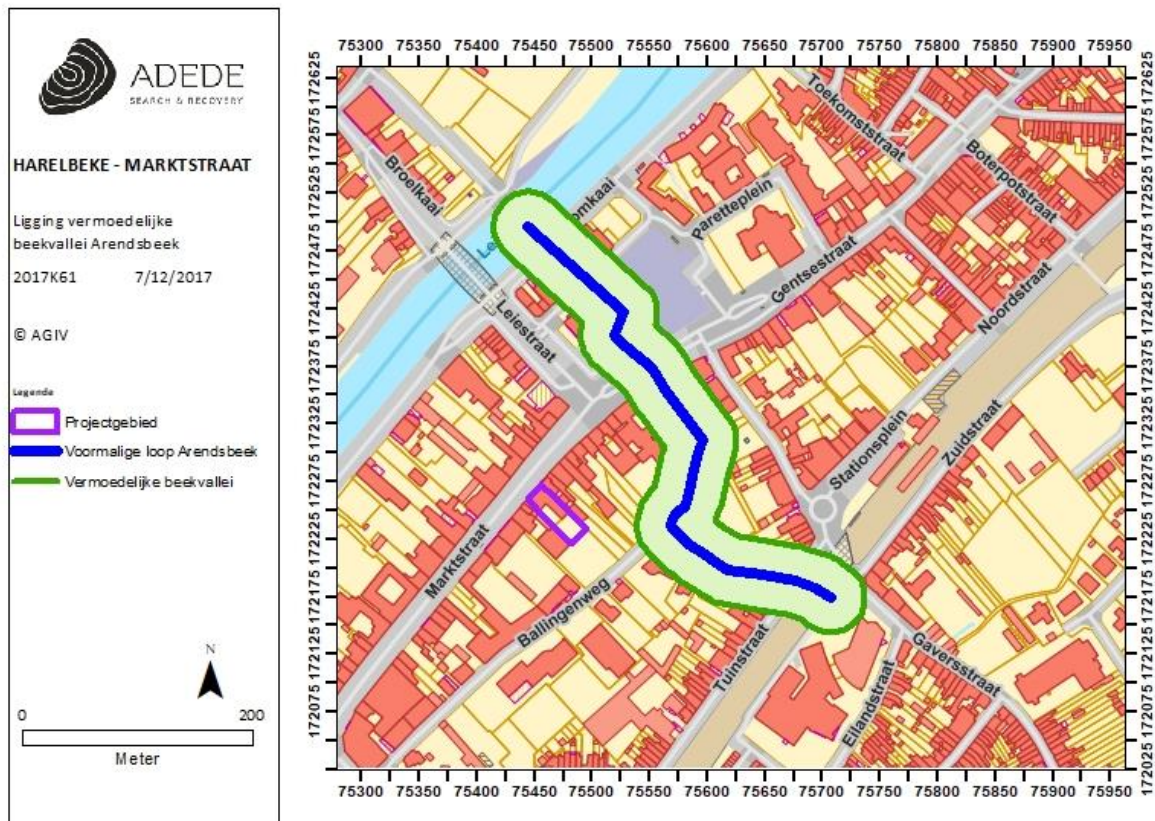

Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.

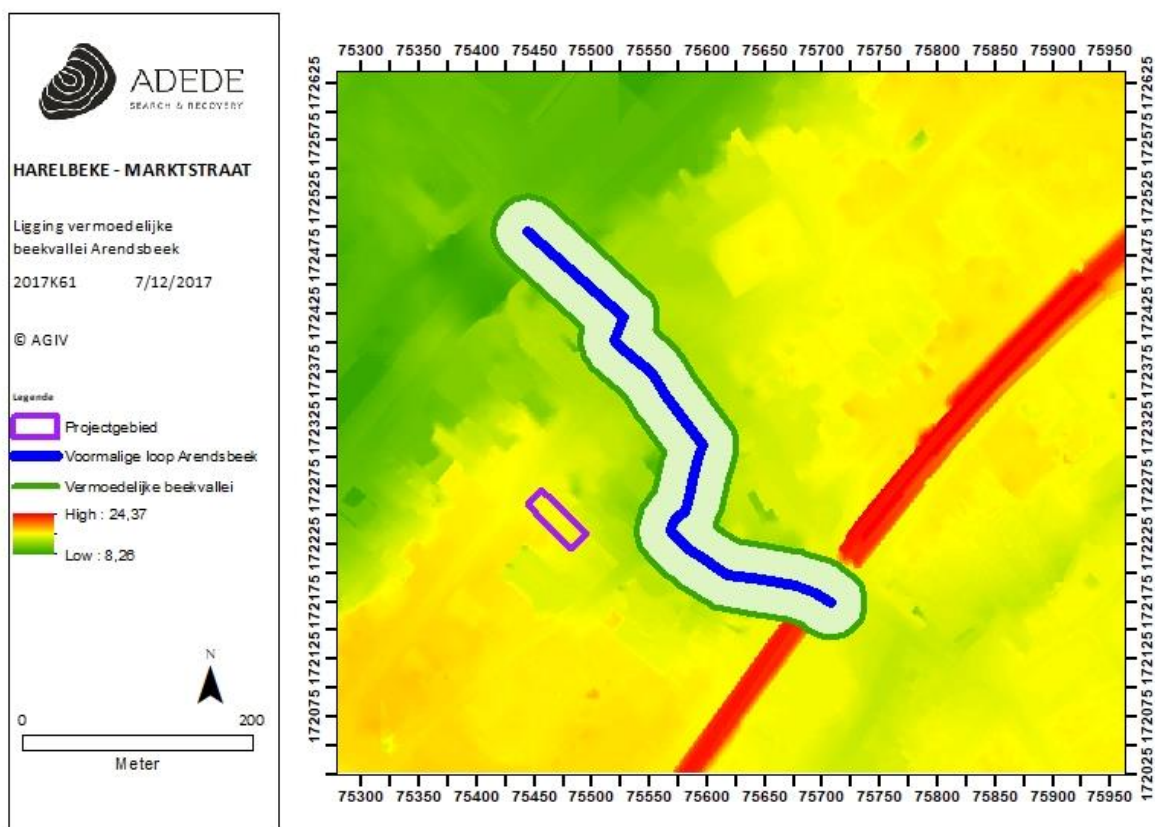
Ten noordoosten en oosten van het projectgebied stroomde tevens de Arendsbeek met bijhorende beekvallei. Archeologisch onderzoek ter hoogte van de Markt van Harelbeke² wees uit dat binnen deze beekvallei de archeologisch relevante niveaus zich tot grote diepte (ca. 4 à 5m ten opzichte van het maaiveld) manifesteren. Buiten deze beekvallei bevinden deze niveaus zich tot een diepte van ca. 1,5m ten opzichte van het maaiveld. Deze beekvallei strekt zich ca. 30m uit aan beide oevers van de Arendsbeek. Wanneer dit gedigitaliseerd wordt blijkt duidelijk dat het projectgebied zich buiten deze vallei bevindt. Het digitaal hoogtemodel van Vlaanderen ondersteund deze aanname. Hierbinnen is de beekvallei zeer duidelijk zichtbaar in hoogteverschillen, op basis van het digitaal hoogtemodel van Vlaanderen II kan tevens worden gesteld dat de beekvallei zich verder dan de geschatte 30m

² <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/156380>

uitstrekt. Het projectgebied zelf ligt ook hierbuiten waardoor kan worden aangenomen dat de archeologisch relevante niveaus zich hier niet tot grote diepte manifesteren. Wel bevindt de zone zich dicht tegen deze beekvallei op de rand van de hoger gelegen terreinen. De aangegeven diepte van 1,5m ten opzichte van het maaiveld dient hier bijgevolg opnieuw getoetst te worden waarbij ook dieper gekeken wordt voor eventueel relevante archeologische niveaus.

Figuur 4. Situering van de voormalige loop en beekvallei van de Arendsbeek op GRB kaart

Figuur 5. Situering van de voormalige loop en beekvallei van de Arendsbeek op DHMVII, DTM, 1m.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer. Ter hoogte van het volledige projectgebied is het **Lid van Moen**³ (KoMo) terug te vinden. Dit lid vormt een heterogene kleiige siltlaag waarin zandlaagjes voorkomen afhankelijk van de lokalisatie. *Nummulites planulatus* wordt hierin aangetroffen. Het lid van Moen maakt deel uit van de Formatie van Kortrijk, wat de onderste formatie is van de **Ieper Groep**⁴ (samen met de Formatie van Tielt en de Formatie van Gentbrugge). De Formatie van Kortrijk bestaat uit door de zee afgezette, i.e. mariene, kleilagen, daterend uit het Ypresiaan (Vroeg-Eoceen). De formatie wordt verder opgedeeld in 4 leden (van oud naar jong): het Lid van Mont-Hérribu, Saint-Maur (of Orchies), Moen (of Roubaix) en Aalbeke. Al deze leden zijn voornamelijk opgebouwd uit kleilagen, soms kunnen meer zandige en siltige lagen voorkomen.

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

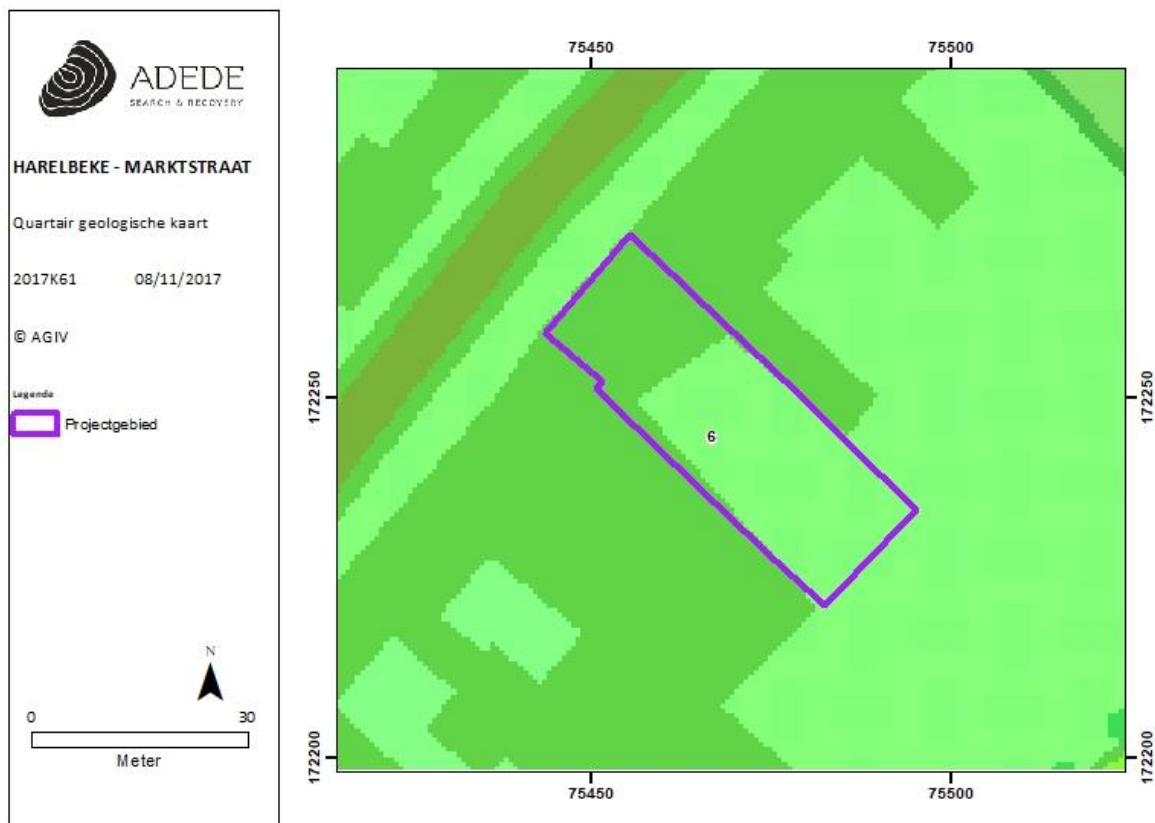
³ Bogemans F., 2007, Toelichting bij de tertiair geologische kaart, kaartblad 29, Kortrijk, Vrije Universiteit Brussel, Brussel.

⁴ Lithostratigrafische tabel van het Neogeen en Paleogeen (Tertiair), DOV

3.2.2 Quartair geologisch

Type 6 betreft een type zonder Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft beginnende van bovenaf achtereenvolgens:

- **ELPw** Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg Holoceen; silt en loes in het zuidelijk gedeelte van Vlaanderen. De karteereenheid hiervan is mogelijk afwezig.
- **HQ** Hellingafzettingen van het Quartair.
- **FLPw** Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).
- **FLPe** Fluviatiele afzetting van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen)

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

6

ELPw en/of HQ
FLPw
FLPe

*

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.

ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.

HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.

FLPw Fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

FLPe Fluviatiele afzettingen van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen).

Figuur 8. Legende type 6 van de quartair geologische kaart.

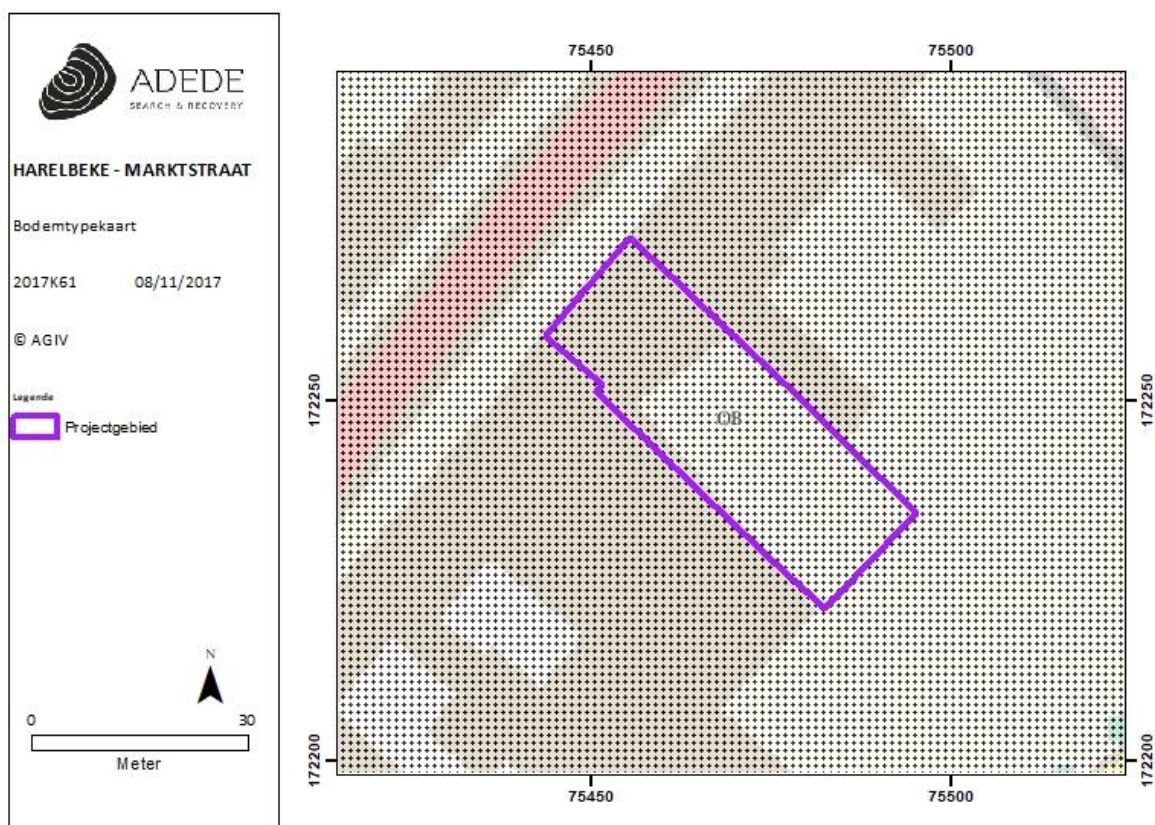
3.2.3 Bodem

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens de bodemtypekaart, potentiële bodemerosiekaart, erosiegevoeligheidskaart en het bodemgebruiksbestand besproken.

3.2.3.1 Bodemtypekaart

Het projectgebied bevindt zich op de bodemtypekaart binnen een zone die gekarteerd staat als 'OB' wat staat voor een bebouwde zone waarbinnen het bodemprofiel door ingrijpen van de mens gewijzigd of vernietigd is.

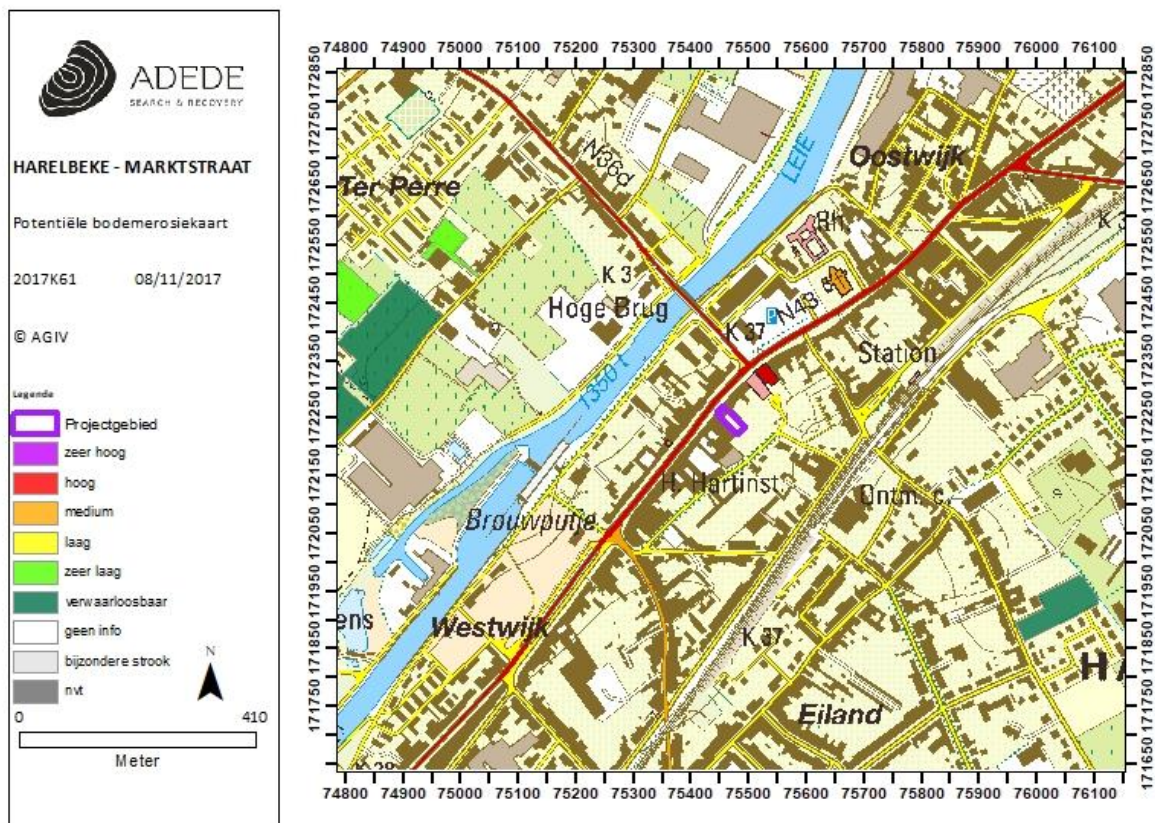
Over het algemeen wordt de bodem in Harelbeke langs de rechteroever van de Leie gekenmerkt door overwegend licht zandlemig tot zandige bodems met een leemsubstraat op beperkte diepte. De gekarteerde zones die zich het dichtst bij het projectgebied bevinden omvatten dan ook voornamelijk drogere lemige zandbodems of zandleembodems. De nattere bodems bevinden zich dichterbij de Leie toe in de alluviale vlakte.

Figuur 9. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.

3.2.3.2 Potentiële bodemerosie

De potentiële bodemerosie per perceel houdt rekening met onder meer het bodemtype, de hellingsgraad en de hellingslengte van het perceel. Het houdt echter geen rekening met het huidige landgebruik. Voor het onderzoeksgebied zijn er geen exacte waarden beschikbaar. Binnen een straal van 1 km is de totale potentiële erosie verwaarloosbaar. Echter is deze informatie door de grote afstand tot het projectgebied mogelijk niet representatief.

Figuur 10. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.

3.2.3.3 Erosiegevoeligheid

Het onderzoeksgebied is benoemd als zijnde van erosiegevoeligheid klasse 4, wat wil zeggen dat er weinig erosiegevoeligheid is.

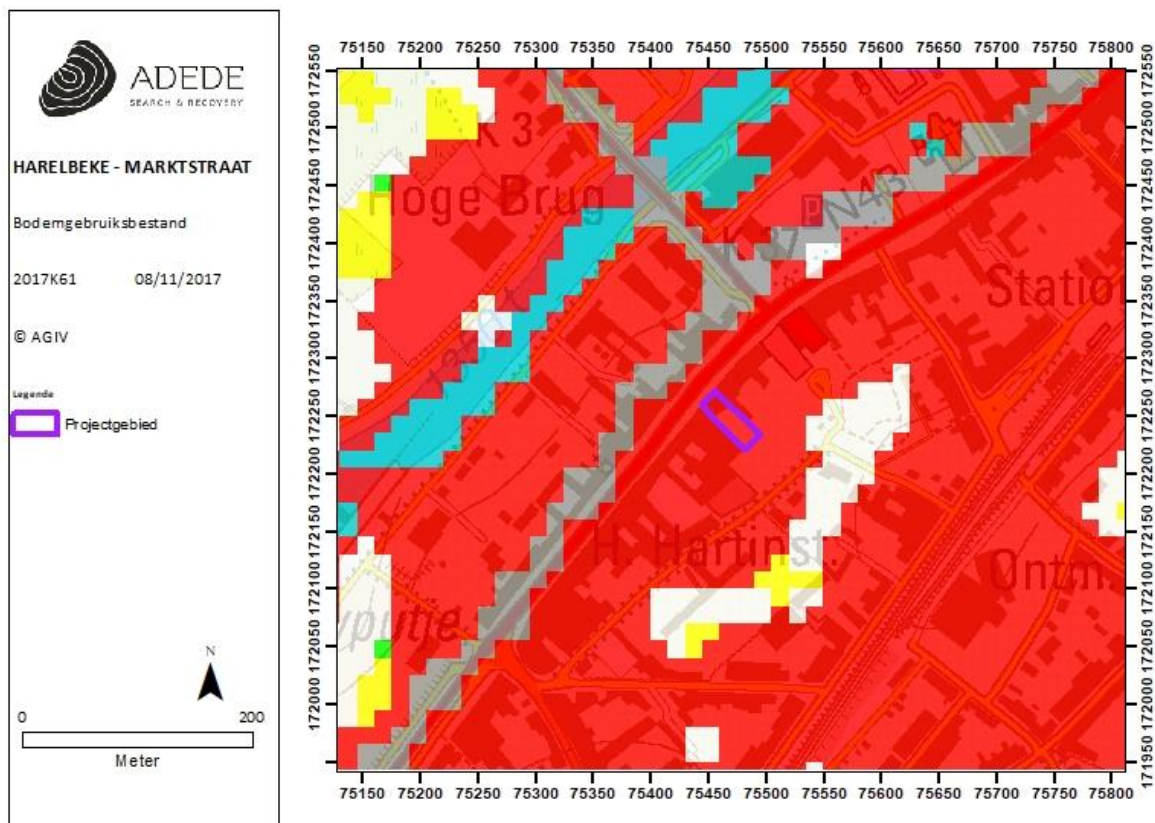

Figuur 11. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.

3.2.3.4 Landgebruik

Om het landgebruik ter hoogte van het onderzoeksgebied na te gaan werd gebruik gemaakt van het bodemgebruiksbestand, opname 2001. Hierop valt te zien dat het onderzoeksgebied als volgt gekarteerd staat:

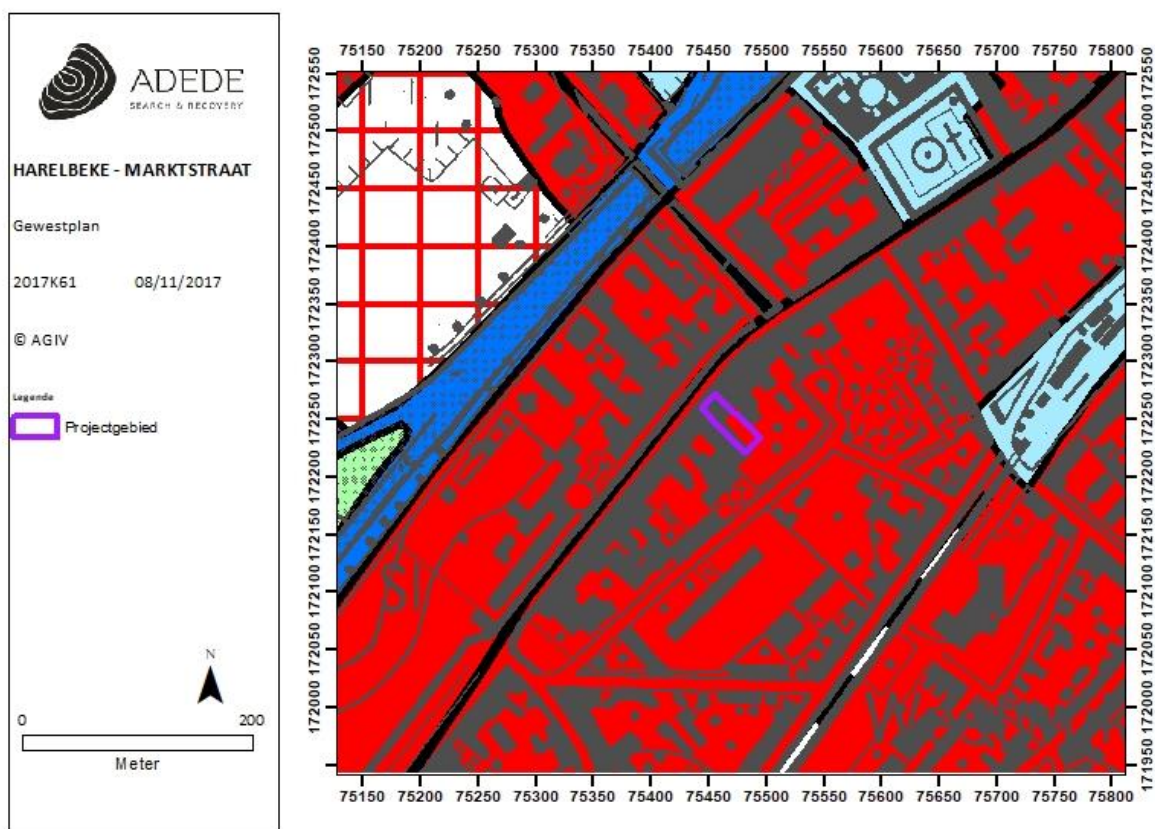
- **Andere bebouwing (Rood):** Bij dit landgebruik is het grootste deel van het gebied bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene oppervlakten en stukken open bodem. Standaard is tussen 30 en 80% van deze bodem verhard.

Figuur 12. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.

3.2.3.5 Gewestplan

Op het gewestplan is het projectgebied gelegen in woongebied (rood op het gewestplan). De woongebieden zijn bestemd voor wonen, alsmede voor handel, dienstverlening, ambacht en kleinbedrijf (voor zover deze om redenen van een goede ruimtelijke ordening niet in een daartoe aangewezen gebied moeten worden afgezonderd), voor groene ruimten, voor sociaal-culturele inrichtingen, voor openbare nutsvoorzieningen, voor toeristische voorzieningen, alsmede voor agrarische bedrijven voor zover ze verenigbaar zijn met de onmiddellijke omgeving.⁵

Figuur 13. Situering van het projectgebied op het gewestplan.

⁵ Artikel 5 van het Koninklijk besluit van 28 december 1972 betreffende de inrichting en de toepassing van de ontwerp-gewestplannen en de gewestplannen

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering⁶

De oudste menselijke aanwezigheid in het gebied rondom Harelbeke dateren van het Epi-Paleolithicum en getuigen van een aanwezigheid van Jager-Verzamelaars die een nomadische levensstijl aanhielden. Ook uit het Mesolithicum zijn verschillende vindplaatsen gekend en gesitueerd aan de hogere oevers van de Gavers.

Vondsten uit het Neolithicum, de bronstijd en de ijzertijd zijn relatief schaars in Harelbeke. Al sluit dit niet uit dat hier een menselijke aanwezigheid in deze periodes was. Hoogstwaarschijnlijk is dit eerder het resultaat van de stand van zaken van het onderzoek in Harelbeke.

Met de komst van de Romeinse beschaving komt een periode die wel ruim vertegenwoordigd is in de archeologische waarden in de omgeving van het projectgebied. Dit vertaalt zich in dorpen, gehuchtjes en eerder geïsoleerde erven. Er wordt hierbij aangenomen dat een landbouwsamenleving de onbebouwde gronden volledig in cultuur gebracht heeft. Er bevonden zich tevens twee Romeinse hoofdbanen op het grondgebied van Harelbeke. De grootste concentratie aan sporen uit deze periode situeert zich op de oevers van de Gavers, ten zuidoosten van het projectgebied buiten de historische stadskern van Harelbeke. Binnen de historische stadskern, waar ook het projectgebied gelegen is, zijn sporen van het Romeinse verleden terug te vinden. Het betrof hier wel een eerder kleine nederzetting in de buurt van het aanzienlijke dorp, met stedelijke allures, aan de Gavers.

De oudste vermelding van de naam Harelbeke zou dateren van het jaar 629. De naam zou afgeleid zijn van het Germaanse “harula” wat zandige heuvelrug betekent. Dit komt goed overeen met de topografische ligging van Harelbeke. Op de zandige heuvelrug nabij de Kerk werden tevens sporen van een nederzetting aangetroffen die zich later ontwikkelde tot het huidige Harelbeke. Een andere verklaring voor de naam zou te zoeken zijn in een mogelijke stroomversnelling in de natuurlijke waterloop ter hoogte van Harelbeke. Afgeleid van “harel” via “akar” wat glanzen betekent of “harla” als variant van “har” of “harw” wat ruw en hard betekent.

Er wordt vermoed dat reeds in het begin van de 9de eeuw een eerste bidplaats te Harelbeke werd opgericht in de vorm van een huiskapel bij een grafelijke woonst. Op het einde van de 9de eeuw maakt graaf Boudewijn II gebruik van de verzwakking van het Karolingische rijk om Harelbeke samen met andere staatseigendommen aan te slaan als persoonlijk bezit. De grafelijke residentie zou aan het einde van de 9de eeuw verwoest zijn door Noormannen. Andere bronnen vermelden echter pas een verwoesting van de grafelijke residentie en Harelbeke rond 922 tijdens de opstand van de Kortrijkzanen tegen de reïntegratie in het graafschap Vlaanderen. Hierbij zijn hevige gevechten

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300296> & <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/125072> & <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/125008>

tussen de inwoners van Harelbeke en van Kortrijk en woedt een grote brand waarbij tevens de toenmalige kerk wordt verwoest.

In de 11de eeuw behoort Harelbeke reeds tot het graafschap Vlaanderen onder de kasselrij Kortrijk. Harelbeke zelf bestond uit twee parochies en de stadskern was tweeledig. Deze feodale structuur blijft behouden tot op het einde van de 18de eeuw. Aan het begin van de 11de eeuw wordt tevens de kerk heropgebouwd, dit keer ruimer dan voorheen. Van deze 11de eeuwse kerk zijn echter geen sporen of aantekeningen bewaard. Langs de Leie worden door de graven van Vlaanderen banmolens opgericht, deze zouden voor het eerst worden vermeld in 1125. In deze periode wordt ook een stadhuis opgericht (schepenhuis) om aan de verplichtingen als grafelijke stad te voldoen. Later wordt ook de term oppidum gebruikt wat op een stedelijk statuut wijst. Aan het einde van de 12de eeuw wordt de kerk herbouwd tot een romaanse driebeukige kruiskerk in Doornikse steen.

Bij verschillende opstanden van de Gentenaren tegen het grafelijk gezag in de 14de en 15de eeuw kent Harelbeke opnieuw verwoestingen en wordt het deels geplunderd. De banmolens en sluizen in de Leie zijn in die periode van groot strategisch en militair belang. Aan het einde van de 14de eeuw worden de molens door de Fransen na hun zege in Westrozebeke nagenoeg totaal vernield. Er worden echter snel nieuwe molens opgericht in steen met rieten daken. In deze periode wordt de beekvallei van de Arendsbeek geleidelijk aan opgevuld met grote massa's puin en afval.

In de 15de eeuw breken opnieuw conflicten uit tussen Harelbeke en Kortrijk, dit keer in verband met de lakennijverheid. Aan het einde van deze eeuw wordt Harelbeke voor de zoveelste keer door Franse troepen vernield en platgebrand waardoor de welvarendheid van de stad verloren gaat.

In de 16de eeuw kent Harelbeke een periode van stabiliteit. Echter breken in de laatste decennia opnieuw onrustige tijden uit met het opkomende protestantisme, de beeldenstorm en de reactie van de katholieke Spaanse vorsten. Harelbeke wordt hierbij verschillende keren aangevallen door de Geuzen waarbij opnieuw vernieling en branden plaatsvinden. Hierbij komt ook nog de pestuitbraak tussen 1579 en 1584.

Gedurende de middeleeuwen is Harelbeke een open stad maar kent wel vesten, grachten en poorten. Deze laatste verdwenen in de 17de eeuw, de grachten en vesten werden vermoedelijk reeds in de 15de/16de eeuw gedempt en weggehaald.

Na een 12-jarig bestand (1609-1621) volgen opnieuw oorlogen, doch kent Harelbeke in deze periode een relatieve stabiliteit en worden verschillende bouwwerken opgericht die mee het uitzicht van het 17de eeuwse Harelbeke bepalen. Echter worden aan het begin van de 18de eeuw de gebieden opnieuw geteisterd door Franse troepen en opnieuw wordt Harelbeke deels verwoest en worden branden gesticht. Nadien volgt een periode van vrede en economische bloei. Maar er houden dikwijls bevoorradingskonvooien halt in Harelbeke.

In 1744 wordt Kortrijk door de Fransen bezet, gezien het belang van de sluizen en watermolens te Harelbeke kamperen de Fransen enige tijd in Harelbeke, echter ditmaal zonder grote vernielingen te zaaien. De economie begint weer te bloeien en dit weerspiegelt zich in nieuwe bouwactiviteiten te Harelbeke. De kerk wordt in deze periode afgebroken en een nieuwe kerk wordt gebouwd naast de restanten van de oude kerk. Ook het schepenhuis wordt afgebroken en een nieuw stadhuis en schepenhuis wordt opgericht. In deze periode worden ook een aantal imposante woningen opgetrokken te Harelbeke. Ook in de 19de eeuw werden tal van bouwwerken ondernomen in de stad. Zo wordt onder meer de spoorwegverbinding Kortrijk-Gent aangelegd waarbij in Harelbeke een station gebouwd wordt. In de 19de eeuw heerst in Harelbeke een bloeiende handelsnijverheid. Tijdens de Eerste Wereldoorlog is Harelbeke een Etappestation. In de omgeving worden vliegvelden aangelegd. Tijdens het interbellum bloeit vooral de vlasnijverheid en bouwnijverheid door enkele steenovens. Na de Tweede Wereldoorlog breidt de stadskern uit. Buiten het centrum worden enkele nieuwe wijken opgericht. In de jaren 1970 wordt de stadskern een aantal keer sterk gewijzigd. In 1977 fusioneert Harelbeke met Bavikhove en Hulste, waarbij een deel van het grondgebied overgeheveld wordt naar Kortrijk.

Het projectgebied zelf is gelegen langs de Marktstraat, de hoofdstraat die door het centrum van Harelbeke loopt. De straat maakt van oudsher deel uit van de verbindingsweg tussen Kortrijk en Gent en kent reeds in de middeleeuwen een opvallende lintbebouwing. Er is hier een middeleeuwse puinlaag aanwezig die onder meer van voor 1300 dateert. Ook op de vroegste kaarten (16de eeuw) is lintbebouwing zichtbaar. Langsheen de straat wordt onder meer een hospitaal, gevangenis en een aantal imposante herenhuizen opgericht. Ook waren veel tabaksfabrikanten in de straat gevestigd, werd een school opgericht en was een klooster in de straat gelegen. De oudste nog bestaande bebouwing klimt op tot de 18de eeuw. De bebouwing die momenteel aanwezig is binnen de contouren van het projectgebied werd in 1882 opgericht.

3.3.2 Historisch kaartmateriaal

3.3.2.1 Kaart van Jacob van Deventer (1560)

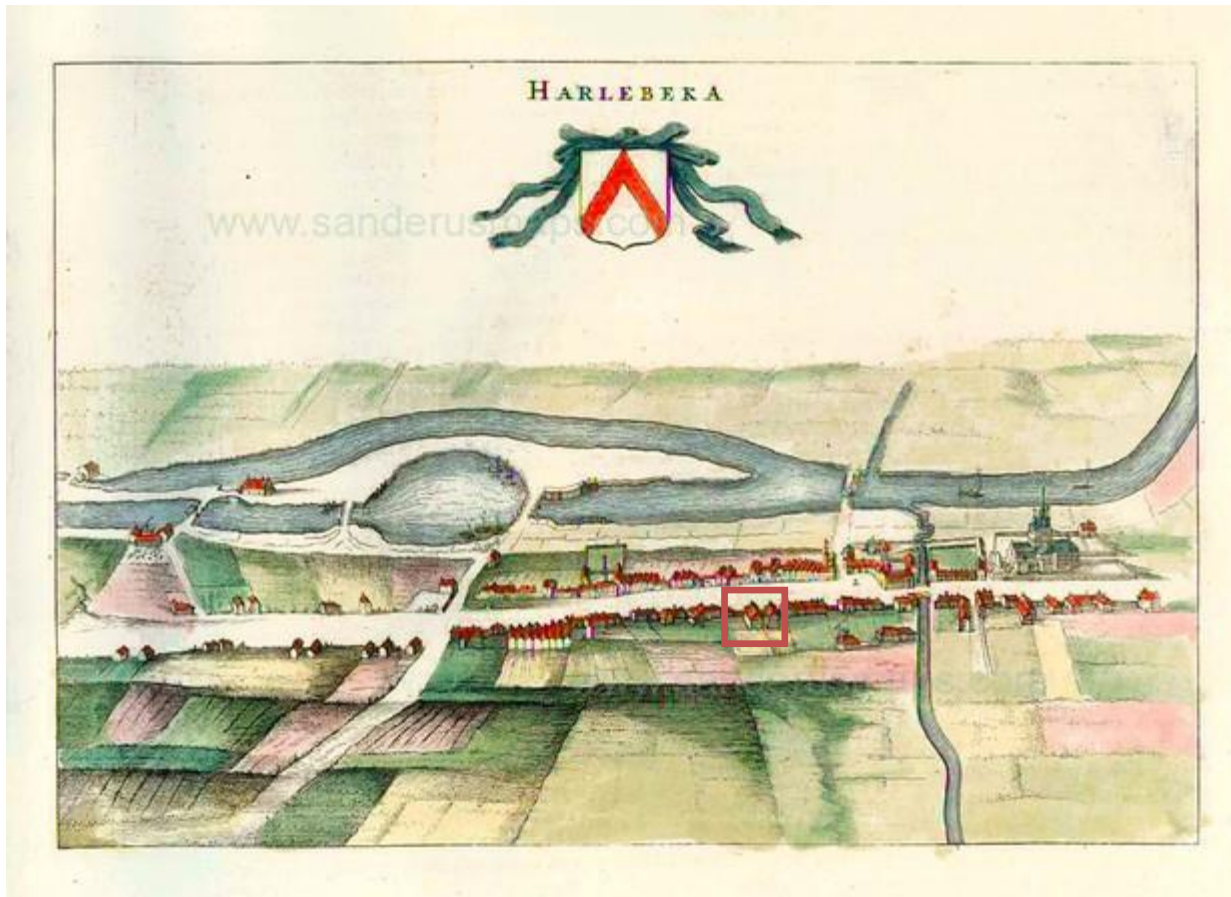
Onderstaand fragment van de kaart van van Deventer toont de Marktstraat die parallel loopt met de Leie en waar de bebouwing van de bewoningskern *Harlebeecke* gesitueerd is. Ook ter hoogte van het projectgebied komt reeds bebouwing voor. Het betreft hier waarschijnlijk aaneengesloten lintbebouwing. Verder weg van de wegenissen is geen bebouwing aangegeven. Het betreft hier waarschijnlijk gronden die in cultuur gebracht zijn en bijgevolg een agrarische functie hadden.

Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Jacob van Deventer.

3.3.2.2 Gravure Sanderus (1644)

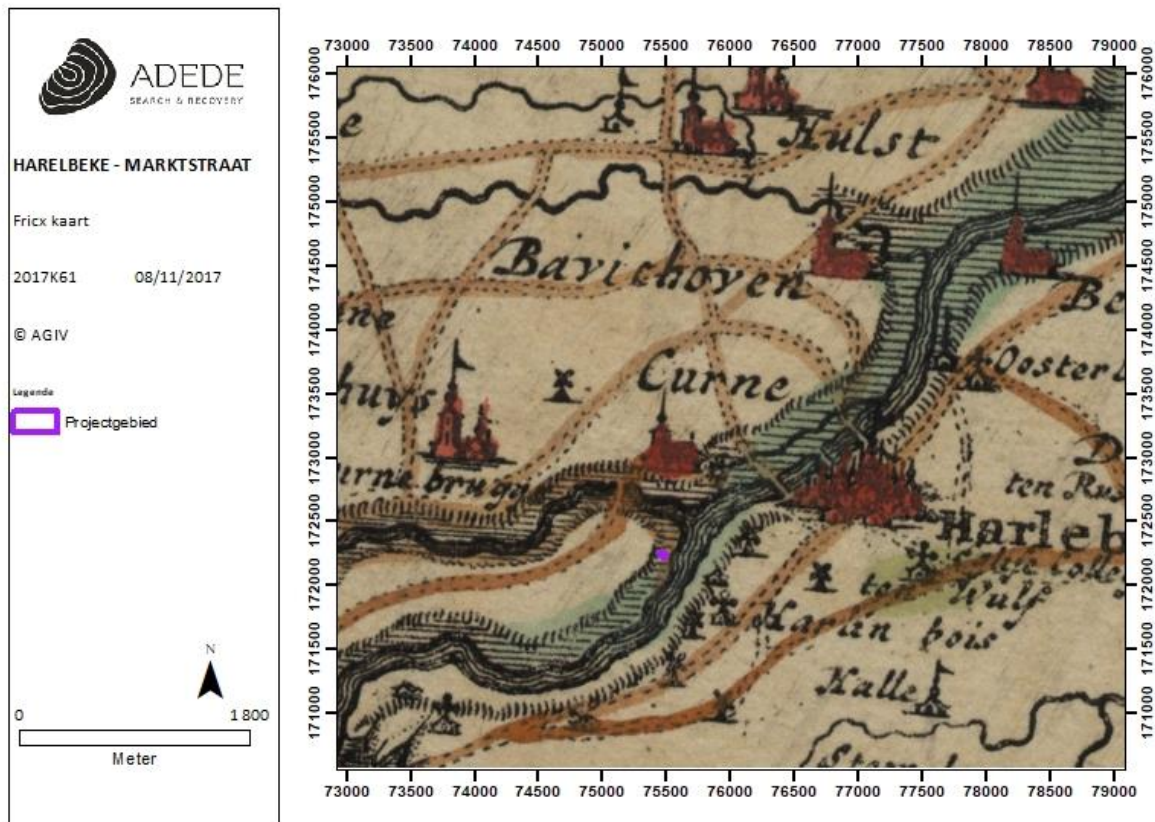
Aan weerszijden van de Marktstraat is voor het leeuwendeel aaneengesloten éénlaagsbebouwing zichtbaar. Ook ter hoogte van het projectgebied is bebouwing zichtbaar. Achter de bebouwing in de bewoningskern van Harelbeke is het land in gebruik als landbouwgronden en ook de aangelegde zwaaiikom in de Leie ter hoogte van het centrum van Harelbeke is hier reeds duidelijk zichtbaar.

Figuur 15. Situering van het projectgebied op de gravure van Sanderus.

3.3.2.3 Fricx-kaarten (1712)

Op de kaart van Fricx wordt het projectgebied weergegeven op de westelijke oever van de Leie ten zuiden van Kuurne. In werkelijkheid bevindt het zich verder naar het noordoosten binnen de duidelijk aangegeven bewoningskern van Harelbeke op de oostelijke oever van de Leie.

Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.

3.3.2.4 Kaart van Villaret (1745-1748)

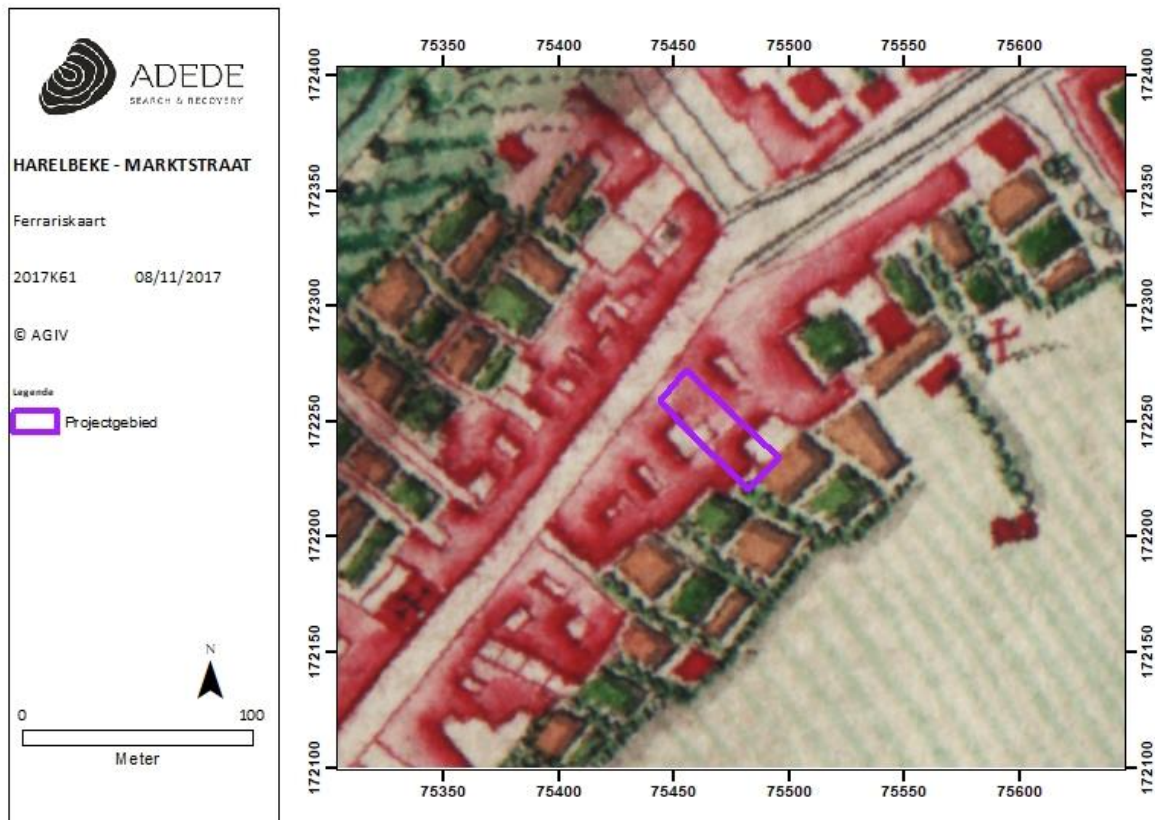
Ook ten tijde van het opstellen van de kaart van Villaret is ter hoogte van het projectgebied bebouwing aanwezig. De rest van de marktstraat is ook nog steeds volgebouwd. Het betreft hier nog steeds aaneengesloten lintbebouwing. De gronden aan de noordelijke/westelijke oever van de Leie zijn nog niet als bouwgrond in gebruik genomen.

Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret.

3.3.2.5 Kaart van Ferraris (1771 – 1778)

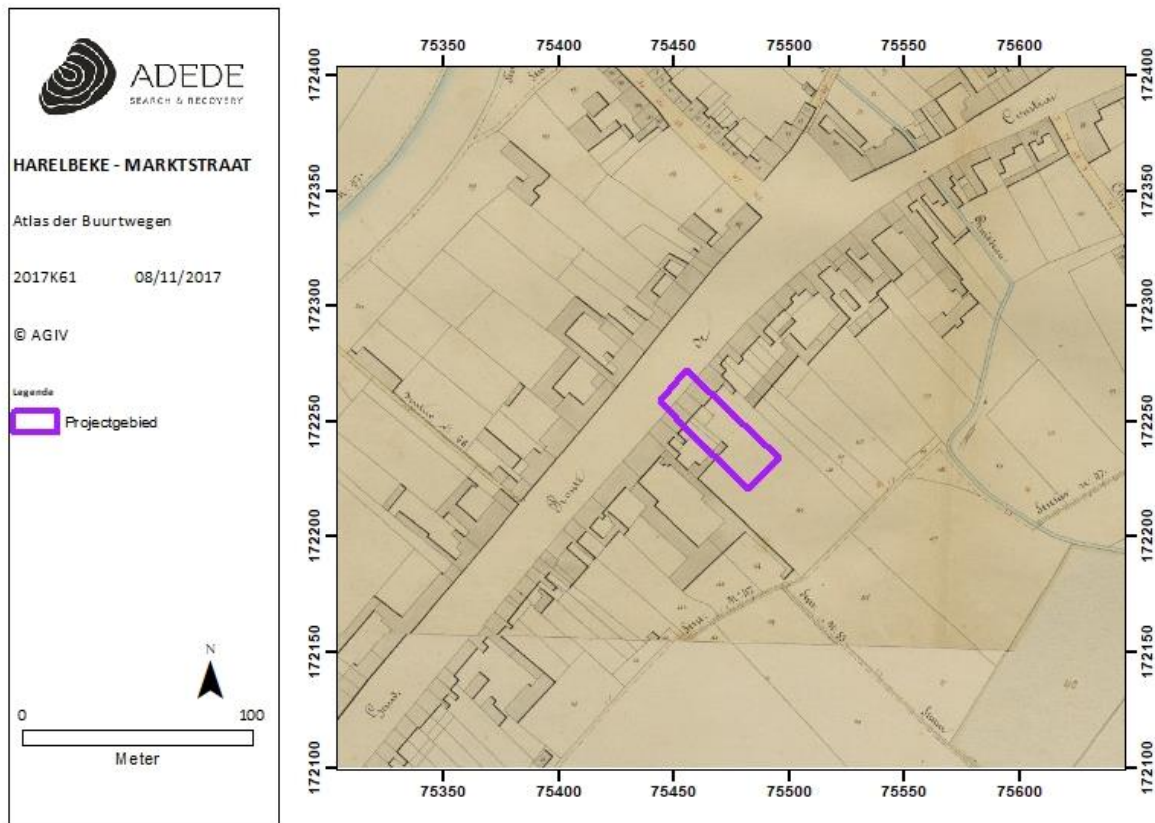
Onderstaand fragment van de kaart van Ferraris geeft nog steeds eenzelfde bebouwde situatie weer als de voorgaande kaarten. Het is hier niet duidelijk of het om eenzelfde fase van bebouwing gaat of niet. De gronden ten zuiden van het projectgebied zijn nog steeds in gebruik als landbouwgronden.

Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

3.3.2.6 Atlas der Buurtwegen (1840)

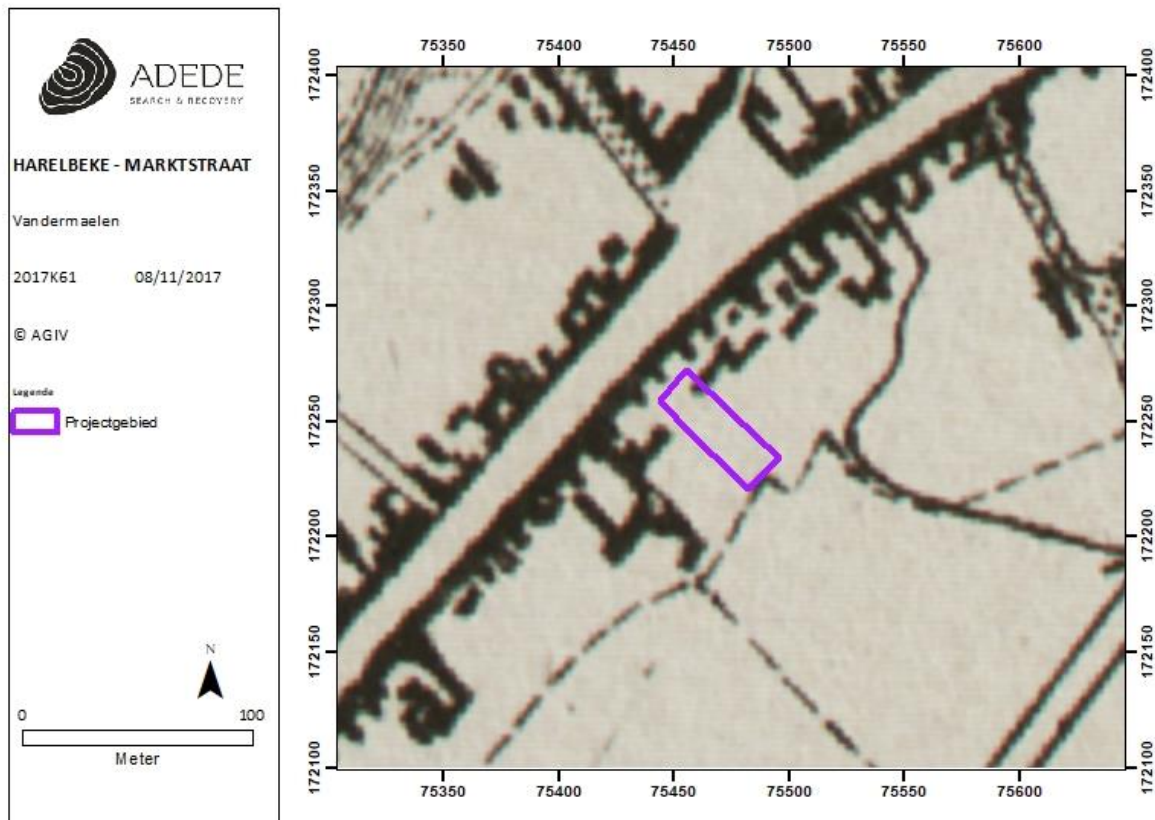
De Atlas der Buurtwegen geeft nog steeds aaneengesloten lintbebouwing aan lang beide kanten van de Marktstraat. Binnen het projectgebied lijkt een nieuwe bouwphase aanwezig te zijn dan deze die op de voorgaande kaarten stond aangegeven.

Figuur 19. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

3.3.2.7 Topografische kaart van Vandermaelen (1846 – 1854)

Door een lichte afwijking in de kaart van Vandermaelen ten gevolge van het georefereren ligt het projectgebied net iets teveel naar het zuiden. In werkelijkheid grenst het projectgebied aan de Marktstraat die nog steeds lintbebouwing toont. Ook binnen de contouren van het projectgebied lijkt dezelfde situatie aanwezig zoals aangegeven op de Atlas der Buurtwegen.

Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.

3.3.2.8 Kaart van Popp (1842 – 1879)

Het fragment van de kaart van Popp geeft eenzelfde situatie weer als te zien op de Atlas der Buurtwegen en de topografische kaart van Vandermaelen.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

3.3.2.9 Luchtfoto's 1971 – 1979-1990 – 2000-2003

Op onderstaande historische luchtfoto's zijn de laatste ontwikkelingen binnen het projectgebied zichtbaar. De bebouwing is reeds aanwezig sinds 1882 maar werd nadien uitgebreid in zuidoostelijke richting en de achterliggende gronden werden verhard en in gebruik genomen als parkeerterreinen.

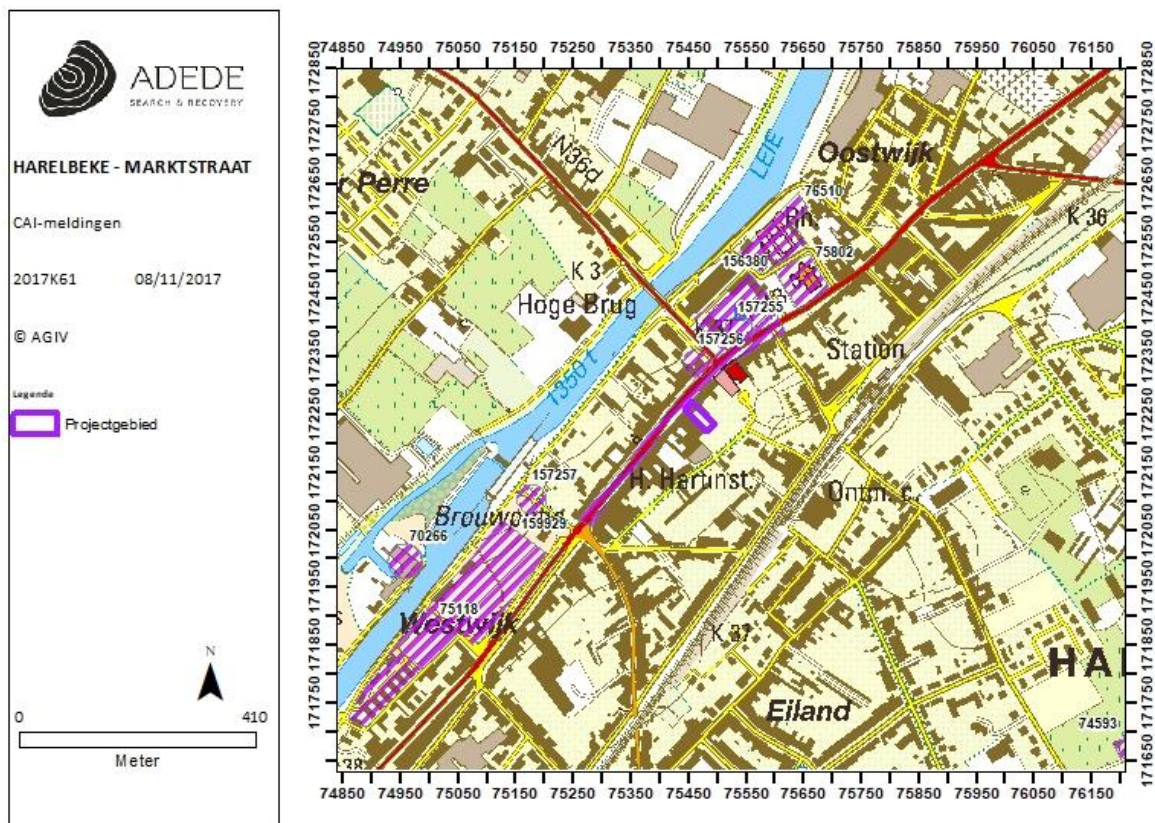

Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto's van 1971, 179-1990 & 2000-2003.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Binnen de contouren van het projectgebied werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd. Wel werden in de CAI enkele meldingen van dergelijke onderzoeken en indicatoren naar archeologisch relevante plaatsen opgenomen. Deze kunnen voor het leeuwendeel in verband gebracht worden met de historische stadskern van Harelbeke waar ook het projectgebied binnen gesitueerd is. De reeds gekende archeologische waarden uit de nabije omgeving van het projectgebied worden hier nader toegelicht.

Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

3.4.1 CAI Locatie 70266⁷

Het betreft hier een melding gelegen op het Leie-eiland bij de grens met de gemeente Kuurne. Op deze locatie waren de reeds genoemde banmolens gelegen. Op deze locatie bevond zich in eerste instantie een korenmolen die in de 16de eeuw werd omgevormd tot een oliemolen. De grafelijke banmolens uit de 12de eeuw werden meermaals herbouwd na verschillende verwoestingen en branden die Harelbeke teisterden gedurende de volle en late middeleeuwen en nieuwe tijden.

3.4.2 CAI Locatie 75118⁸

Gelegen op een heuvelkam aan de Leie lag het voormalig Goed ter Overacker. Op deze locatie werd in 1969 een archeologische opgraving gehouden die verschillende structuren en sporen aan het licht bracht. Uit het epi-paleolithicum/mesolithicum dateren een afvalkuil waarin een 50-tal silexen voorwerpen werden aangetroffen. Het gaat hier om afslagen, een proximaal schuin geretoucheerde kling, een schuin trapezium, een 93mm lange kling, een hoefschrabber, splinters en een spitse kling met afgestompte rand die typologisch als Tjongerspits kan worden ingedeeld. Er werden ook een groot aantal scherven gevonden. Een bouwwerk op dezelfde plaats in het daaropvolgende jaar bracht nog een tweede afvalkuil aan het licht met een 30-tal soortgelijke silexen voorwerpen.

Er werd op de site tevens een concentratie aan ijzertijdvondsten gedaan. Het betreft hier scherven die in een sterk verstoorde laag werden aangetroffen en sporen van laagovens en ijzerwinning. Deze site is op de rand van de historische stadskern van Harelbeke gelegen en toont aan dat reeds in de steen- en metaaltijden hier menselijke activiteiten plaatsvonden.

3.4.3 CAI Locatie 157256⁹

Op deze locatie werd een muntschat uit de laat-Romeinse tijd aangetroffen. Verder zijn hier geen gegevens beschikbaar.

⁷ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/70266>

⁸ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/75118>

⁹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/157256>

3.4.4 CAI Locatie 157255¹⁰

Het betreft hier sporen van middeleeuwse bewoning in de vorm van paalwerk. Op deze site werd tevens het dal van de Arendsbeek waargenomen in de bodemopbouw. Verdere gegevens over deze melding ontbreken.

3.4.5 CAI Locatie 156380¹¹

Deze melding omvat de volledige Marktstraat en het Marktplaats en werd opgemaakt na de bouw van een marktcentrum op de plaats van het gesloopte stadhuis en na de aanleg van een verbrede Marktstraat in 1974. Het betreft hier een bijna onafgebroken profiel bestaande uit een opeenvolging van puin-, brand- en afvallagen die kunnen gedateerd worden vanaf de 14de eeuw tot heden. Dit profiel loopt in eenzelfde oriëntatie als de Marktstraat en wijst op een duidelijke nederzetting zoals ook waarneembaar is op verschillende historische kaarten. Vondsten wijzen erop dat deze aaneengesloten lintbebouwing en nederzetting zich reeds voor 1300 had ontwikkeld en vermoed wordt dat deze veel verder teruggaat, nl. tot de Romeinse tijd. Dit laatste is echter onzeker aangezien historische kaarten van voor midden 16de eeuw ontbreken en op deze locatie tot heden nog geen archeologische vondsten aangetroffen werden met een datering ouder dan de 13de eeuw.

Op deze locatie zijn tevens resten gevonden van de Harelbeek die vanaf de 14de eeuw geleidelijk werd opgevuld met grote massa's puin en afval. De oudste fase is een vrij uitgestrekt paalwerk. Het opvullen met afval en puin moet reeds in de 16de eeuw afgelopen zijn.

Er werd tevens aardewerk uit de late middeleeuwen aangetroffen in een lange afvalkuil. Het betreft hier ongeglazuurd grijsblauw aardewerk, bruinrode ceramiek en geïmporteerd steengoed.

3.4.6 CAI Locatie 76510¹²

Op deze locatie werden tijdens een archeologische opgraving in 1980 naar aanleiding van een hospitaal en rusthuis de resten van voormalige klooster teruggevonden. Het betreft hier funderingen in grote bruinrode bakstenen van het "moefen" type. Deze structuur werd geïnterpreteerd als onderdeel van het kapittelgebouw. De bakstenen zijn echter herbruikt waardoor de datering moeilijk is. Echter wordt vermoed dat het om een structuur uit de volle middeleeuwen gaat.

¹⁰ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/157255>

¹¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/156380>

¹² <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/76510>

Naast de structuren werden tevens 5 afvalputten met ronde en rechthoekige vorm aangetroffen. De kuilen werden op verschillende tijdstippen aangelegd tussen de 14de en 18de eeuw. In de kuilen werd organisch afval, afval van bouw materiaal en potscherven teruggevonden.

Verder werd op deze site een 12de eeuwse ronde loden zegel aangetroffen. Het betreft hier een bullezegel van paus Celestinus III.

3.4.7 CAI Locatie 75802¹³

Op de locatie van de huidige Sint-Salvatorkerk van Harelbeke werd in 1957 een archeologische opgraving gehouden die oude restanten van de huidige kerk die reeds van het eind van de 18de eeuw dateert en resten van een oudere kerk aan het licht bracht. In 1940 werd de kerktoeren van de huidige kerk opgeblazen en nadien herbouwd.

Volgens archieven zou er reeds rond 940 een kerkje bestaan hebben, hier werden echter geen archeologische restanten van aangetroffen. Waarschijnlijk is dit kerkje volledig afgebrand aan het einde van de 10de eeuw. De eerste Romaanse kerk stamt uit de 11de eeuw en hiervan werd een crypte teruggevonden. De Romaanse driebeukige kruiskerk is gebouwd aan het einde van de 12de eeuw en is verschillende keren beschadigd en heropgebouwd. Aan het eind van de 18de eeuw werd deze kerk afgebroken en werd de nieuwe kerk gebouwd.

Ter hoogte van deze site werden tevens een drietal graven aangetroffen die ouder bleken dan de sporen van de eerste kerk. Er werd 1 graf geopend en hier werden geschilderde figuren aangetroffen op de wanden van de grafkamer.

In het metselwerk van de kerk zijn enkele Romeinse dakpannen en tegels aanwezig en werden sporen van roze mortel aangetroffen wat tevens kenmerkend is voor de Romeinse periode. Het betreft hier waarschijnlijk een hergebruik van bouwmaterialen.

3.4.8 Ruimere omgeving van het projectgebied

Zoals reeds in de algemene historische situering aangegeven werden op het grondgebied van Harelbeke archeologisch relevante sporen en resten teruggevonden van steentijden tot huidige tijden. Echter bevinden de grootste concentraties aan sporen uit de steentijden tot en met Romeinse periode zich niet ter hoogte van de huidige (en middeleeuwse) bewoningskern van Harelbeke maar wel zo'n 1500m naar het zuidoosten aan de oevers van de Gavers. Hier komen grote concentraties aan steentijd materiaal voor en bewoningsporen uit de metaaltijden en Romeinse periode.

¹³<https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/75802>

4 Besluit

4.1 Beantwoording onderzoeksvragen

Teneinde een gedegen inschatting te kunnen maken van het projectgebied in functie van de archeologische verwachting en de geplande ingrepen met bijhorend mogelijke schade aan het plaatselijke bodemarchief dienen de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord te worden.

- *Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied?*

De beschikbare, geraadpleegde cartografische bronnen geven aan dat reeds in de 16de eeuw bebouwing voorkwam binnen de contouren van het projectgebied. De bebouwing maakt hier deel uit van de aaneengesloten lintbebouwing langsheen de Marktstraat (hoofdstraat) in Harelbeke. Archeologische resten uit de directe omgeving geven aan dat reeds met zekerheid sinds 1300 bewoning voorkwam langs beide kanten van de Marktstraat. Vermoed wordt dat de bewoningskern te Harelbeke waarbinnen het projectgebied gelegen is voortbouwt op een kleine groepering van bewoning uit de Romeinse tijd. Verschillende vondsten van Romeins materiaal in de omgeving van het projectgebied wijzen erop dat dit een plausibele aanname is.

Ook topografisch gezien ligt het projectgebied in een naar occupatie toe zeer gunstige zone, nl. een verhoogde zandrug in de onmiddellijke nabijheid van een natuurlijke waterloop. Bodemkundig gezien is het gebied aangeduid als 'OB' wat door de mens vergraven/verstoorde bodems betekent en vaak voorkomt in sterk bebouwde en verharde zones. Dit is een eerder minder gunstige factor naar archeologisch potentieel toe. Maar gekende archeologische waarden in de directe omgeving van het projectgebied geven aan dat archeologische sporen en resten in deze bodems, onder de verstoringen, wel degelijk bewaard gebleven zijn.

Wanneer gekeken wordt naar de archeologische waarden in de ruime omgeving van het projectgebied is de grootste concentratie aan steentijdsites en sites uit de metaaltijden te vinden langsheen de oevers van de Gavers. Aangenomen wordt dat in die tijden de grootste concentratie aan antropogene activiteiten en bewoning zich daar bevonden. Sporen uit deze periodes worden dan ook niet verwacht ter hoogte van het projectgebied. Al is het voorkomen ervan hier niet volledig uit te sluiten. De Romeinse periode kende een bewoningskern, weliswaar een kleine, ter hoogte van de huidige stadskern van Harelbeke. Deze werd gevolgd door verschillende fases van bebouwing, vernieling, heropbouw, etc. doorheen de middeleeuwen en nieuwere tijden. De kans op het aantreffen van sporen gerelateerd aan meerdere fases van bebouwing en/of ambachtelijke activiteiten ter hoogte van het projectgebied is bijgevolg groot.

Zoals reeds eerder vermeld zijn een aantal gekende archeologische waarden terug te vinden in de onmiddellijke omgeving van het projectgebied. Hoewel Harelbeke als bewoningskern op basis van etymologische bewijzen reeds in de 7de eeuw kan geplaatst worden ontbreken materiële resten en/of sporen uit de periode tussen de 4de en 11de eeuw. Bijgevolg geldt voor deze periode bij het aantreffen van eventuele sporen ter hoogte van het projectgebied een groot potentieel op kenniswinst. Voor de reeds gekende periodes geldt tevens een significant potentieel op kennisvermeerdering ter aanvulling van de reeds gekende bronnen.

Archeologisch onderzoek in de vorm van een opgraving ter hoogte van de Markt van Harelbeke biedt de mogelijkheid een inschatting te maken van de mogelijke dieptes van de eventueel aanwezige relevante archeologische niveaus. Ter hoogte van de beekvallei van de Arendsbeek bevinden deze zich tot dieptes van ca. 4 à 5m ten opzichte van het maaiveld. Buiten deze beekvallei (waar ook het projectgebied gelegen is) bevinden deze zich tot een diepte van ca. 1,5m ten opzichte van het huidige maaiveld. Gezien de ligging van het projectgebied op de rand, doch net buiten, deze beekvallei wordt verwacht dat de relevante archeologische niveaus zich ter hoogte van het projectgebied zullen manifesteren tot beperktere dieptes doch mogelijks dieper dan de vooropgestelde 1,5m. Om hier zekerheid over te krijgen dient verder vooronderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd te worden.

- *Zijn er archeologische sites met relevante cultuurhistorische waarde gekend op of in de omgeving van het onderzoeksgebied?*

Binnen de contouren van het projectgebied zelf werd nog geen voorgaand archeologisch onderzoek gevoerd maar het projectgebied is gelegen binnen het historische stadscentrum van Harelbeke. De gekende archeologische waarden uit de omgeving alsook de historische (cartografische) bronnen suggereren dat deze stadskern een rijke geschiedenis kent met meerdere fases van vernieling en wederopbouw. Dit getuigt ook het profiel van afval-, puin- en brandlagen met eenzelfde oriëntatie als de Marktstraat. Aangenomen wordt dat eenzelfde profiel ook voorkomt ter hoogte van het projectgebied. Ook de ruimere omgeving van het projectgebied zijn enkele archeologische sites gekend met grote cultuurhistorische waarde. Het betreft hier sporen van menselijke activiteiten vanaf de steentijden en bewoning vanaf de metaaltijden met een grote bewoningskern tijdens de Romeinse periode aan de oevers van de Gavers.

- *Hoe evolueerde het historisch landgebruik van het onderzoeksgebied?*

Het projectgebied is gelegen op een verhoogde zandrug langs de oostelijke oever van de Leie en leent zich uitstekend als bewoonbare plaats. Gezien de vroegste weergaven van het projectgebied op historisch cartografisch materiaal reeds bebouwing aangeven en archeologische resten suggereren

dat hier reeds vroeger bebouwing aanwezig was wordt aangenomen dat hier reeds lange tijd menselijke occupatie plaatsvindt. De gronden ten zuiden van de bebouwing zijn op de vroegste kaarten in gebruik als landbouwgronden. Aangenomen wordt dat ook voor het projectgebied sporen van bebouwing begon te bevatten het land hier in cultuur was gebracht ten behoeve van agrarische activiteiten of anders braak lag. Er zijn geen aanwijzingen van voormalige bossen of heidegronden.

- *Hoe evolueerde de historische bebouwing van het onderzoeksgebied?*

Zoals reeds aangegeven is sinds de 16de eeuw met zekerheid bebouwing aanwezig binnen de contouren van het projectgebied. De Marktstraat kende reeds met zekerheid in 1300 bebouwing en aangenomen wordt dat het hier om aaneengesloten lintbebouwing gaat zoals de eerste cartografische weergaven suggereren. Het is niet duidelijk hoeveel verschillende bouwfases het projectgebied kent maar aangenomen wordt dat ook hier de bebouwing onderhevig was aan vernielingen en brandstichtingen die Harelbeke doorheen de geschiedenis te verduren kreeg. De puin-, afval- en brandlagen met eenzelfde oriëntatie als de Marktstraat ondersteunen dit. De laatste fase van bebouwing voorzag het projectgebied in 1882 van een neoclassicistisch herenhuis waarvan in de volgende fase van ontwikkeling enkel de gevel bewaard zal blijven.

- *Wat is de potentiële impact van de geplande werken op het cultuurhistorisch en archeologisch erfgoed?*

De geplande ontwikkelingen binnen de contouren van het projectgebied omvatten de afbraak van de bestaande bebouwing en verharding met behoud van de huidige gevel. Hierna zal een nieuwbouw oogartsenpraktijk en appartementen gerealiseerd worden binnen de noordwestelijke zone van het projectgebied. De zuidoostelijke zone wordt verhard en in dienst genomen als parking en er worden garageboxen voorzien. De geplande ingrepen omvatten tevens een gedeeltelijke onderkeldering van het gebouw en de aanleg van een hemelwaterput alsook een infiltratiezone. De reeds gekende verstoringen door de aanwezige verharding en bebouwing worden hier niet in oppervlakte overschreden maar wel in diepte. Hierdoor wordt het plaatselijke bodemarchief plaatselijk mogelijks bedreigd en dient verder onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd te worden om de verder strategie, met betrekking tot optimale kenniswinst en de bescherming van het mogelijk aanwezige cultuurhistorisch relevante erfgoed ter hoogte van het projectgebied, te bepalen alsook de archeologisch relevante niveaus in diepte af te bakenen om een meer gedegen inschatting van de mogelijke impact van de geplande ingrepen op het lokale bodemarchief te kunnen maken.

4.2 Samenvatting onderzoek

De opdrachtgever wenst binnen het projectgebied een nieuwbouw oogartsenpraktijk en appartementen met behoud van de reeds bestaande voorgevel te realiseren. ADEDE bvba werd aangesteld om een archeologisch vooronderzoek in de vorm van een bureaustudie uit te voeren ten einde het archeologisch potentieel en hoogte van het projectgebied in te schatten. De bureaustudie liet niet toe om met volledige zekerheid de aan- of afwezigheid van een archeologische site ter hoogte van het projectgebied vast te stellen. Wel is er een sterk vermoeden naar de aanwezigheid van archeologisch relevante sporen en resten ter hoogte van het projectgebied. Hierbij kon in de bureaustudie een inschatting gemaakt worden van het archeologisch potentieel, het potentieel op kennisvermeerdering en de mogelijke impact van de geplande bodemingrepen op het plaatselijke bodemarchief.

Er geldt voor het projectgebied een algemene verwachting op het aantreffen van sporen uit de steen- en metaaltijden, een middelhoge verwachting op sporen en/of resten uit de Romeinse periode en een hoge verwachting op sporen en/of resten uit de middeleeuwen tot nieuwste tijden. Er worden ter hoogte van het projectgebied voornamelijk sporen van bewoning en/of ambachtelijke activiteiten verwacht. Gezien het ontbreken van gekende archeologische waarden uit de 4de-11de eeuw geldt voor deze periode een groot potentieel op kenniswinst.

De geplande ontwikkelingen binnen het projectgebied vormen een mogelijke bedreiging voor het bodemarchief ter hoogte van het leeuwendeel van het projectgebied.

Het bureauonderzoek kan hier niet met zekerheid de aan- of afwezigheid van goed bewaarde, archeologisch relevante sporen en hun mogelijke diepte vaststellen. Daar de eventueel aanwezige sporen door de geplande bodemingrepen bedreigd worden is verder vooronderzoek met ingreep in de bodem hier opportuun. Bijgevolg adviseert ADEDE bvba een verder archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Gezien het projectgebied momenteel verhard en bebouwd is en pas bouwrijp zal gemaakt worden na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning dient voor het verdere vooronderzoek met ingreep in de bodem de mogelijkheid tot uitgesteld traject gevolgd te worden. Een bijhorend programma van maatregelen wordt hiervoor opgesteld.

5 Bibliografie

BOGEMANS F., Toelichting bij de Quartairgeologische kaart – Kaartblad 1 – 7 Essen – Kapellen, Brussel, 1997.

COUTANT Y. & GOEMINNE L. 2000: Structuur van een 15de eeuwse Koren-en oliewatermolen in Harelbeke, De Leiegouw 42, afl. 2, 175-206.

DE CEUNINCK A. 2006: De geschiedenis van het Vredegerecht van Harelbeke, Tijdingen van de Roede van Harelbeke, 9, nr. 1.

DESPRIET Ph. 1975: Het oudheidkundig bodemonderzoek in het arrondissement Kortrijk in 1974, De Leiegouw XVII.4, 341-360.

DEVLIEGHER L. 1959: Oudheidkundig onderzoek van de Sint-Salvatorkerk te Harelbeke, De Leiegouw, 1, 19-62.

FERFERS F. 1983: Terrein verkennende opgraving op grond van het kapittel van de Sint-Salvatorskerk te Harelbeke, Archaeologia Mediaevalis, 6, 64-66.

JACOBS P., POLFLIET T., MOERKERKE G., Toelichting bij de Geologische kaart van België – Vlaams Gewest: Kaartblad 1 – 7 Essen – Kapellen, Brussel, 2010.

OOGHE R., DEBRABANDERE F. & DESPRIET PH. 1979: Harelbeke, Archeologische en Historische Monografieën van Zuid-West-Vlaanderen, 1, Kortrijk.

PLETS G., DE CLERCQ W. & CLERBAUT T. 2013: Stap voor stap. Een archeologische wandeling door het verleden van Harelbeke, Uitgegeven door De Roede van Harelbeke.

STURTEWAGEN K., MESSIAEN L., DE LOGI A. & BRUYNICKX T. 2009: Sporen uit de ijzertijd, de Romeinse periode en de volle middeleeuwen: de archeologische opgraving op de Evolis-site te Kortrijk en Harelbeke, Leiegouw, 51, 175-185.

VANDEPUTTE O., Gids voor Vlaanderen: toeristische en culturele gids voor alle steden en dorpen in Vlaanderen, Uitgeverij Lannoo, Tielt, 2007.

Websites:

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://www.geopunt.be/>

<https://dov.vlaanderen.be/>

6 Lijst van plannen

Plannr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Projectgebied op topografische kaart.	1:6500	digitaal	08/11/2017
0002	Projectgebied op orthofoto uit 2016.	1:500	digitaal	08/11/2017
0003	Projectgebied op GRB kaart, kadastrale informatie.	1:350	digitaal	08/11/2017
0004	Gekende verstoorde zones binnen het projectgebied.	1:350	digitaal	08/11/2017
0005	Inplantingsplan bestaande situatie projectgebied.	1:250	digitaal	08/11/2017
0006	Inplantingsplan geplande situatie projectgebied.	1:250	digitaal	08/11/2017
0007	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m.	1:15000	digitaal	08/11/2017
0008	Projectgebied op Digitaal hoogtemodel Vlaanderen II, Digitaal terreinmodel, raster 1m (Detail).	1:800	digitaal	08/11/2017
0009	Projectgebied op de tertiair geologische kaart.	1:800	digitaal	08/11/2017
0010	Projectgebied op de quartair geologische kaart.	1:800	digitaal	08/11/2017
0011	Projectgebied op de bodemtypekaart.	1:800	digitaal	08/11/2017
0012	Projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, opname 2016.	1:10000	digitaal	08/11/2017
0013	Projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart der Vlaamse gemeenten.	1:5000	digitaal	08/11/2017
0014	Projectgebied op de landgebruikskaart (bodemgebruiksbestand), opname 2001.	1:5000	digitaal	08/11/2017
0015	Projectgebied op het gewestplan.	1:5000	digitaal	08/11/2017
0016	Projectgebied op kaart van Fricx.	1:45000	analoog	08/11/2017
0017	Projectgebied op kaart van Villaret.	1:5000	analoog	08/11/2017
0018	Projectgebied op kaart van Ferraris.	1:2500	analoog	08/11/2017
0019	Projectgebied op Atlas der Buurtwegen	1:2500	analoog	08/11/2017
0020	Projectgebied op topografische kaart van Vandermaelen.	1:2500	analoog	08/11/2017
0021	Projectgebied op kaart van Popp.	1:2500	analoog	08/11/2017
0022	Projectgebied op topografische kaart van het Ministerie der Openbare Werken & Wederopbouw.	1:2500	analoog	08/11/2017
0023	Projectgebied op luchtfoto uit 1971.	1:1500	digitaal	08/11/2017
0024	Projectgebied op luchtfoto uit 1979-1990.	1:1500	digitaal	08/11/2017

0025	Projectgebied op luchtfoto uit 2000-2003	1:1500	digitaal	08/11/2017
0026	CAI-locaties ten opzichte van het projectgebied.	1:10000	digitaal	08/11/2017
0027	Te onderzoeken gebied binnen het projectgebied	1:800	digitaal	14/11/2017
0028	Voorgesteld proefputtenplan	1:450	digitaal	7/12/2017
0029	Vermoedelijke beekvallei van de Arendsbeek ten opzichte van het projectgebied op GRB.	1:5000	digitaal	7/12/2017
0030	Vermoedelijke beekvallei van de Arendsbeek ten opzichte van het projectgebied op DHMVII, DTM, 1m.	1:5000	digitaal	7/12/2017

7 Lijst van figuren

Figuur 1. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.	- 20 -
Figuur 2. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m (detail).	- 21 -
Figuur 3. Hoogteprofielen van het projectgebied.	- 22 -
Figuur 4. Situering van de voormalige loop en beekvallei van de Arendsbeek op GRB kaart	- 23 -
Figuur 5. Situering van de voormalige loop en beekvallei van de Arendsbeek op DHMVII, DTM, 1m.	- 24 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.	- 25 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.	- 26 -
Figuur 8. Legende type 6 van de quartair geologische kaart.	- 27 -
Figuur 9. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.	- 28 -
Figuur 10. Situering van het projectgebied op de potentiële bodemerosiekaart.	- 29 -
Figuur 11. Situering van het projectgebied op de erosiegevoeligheidskaart.	- 30 -
Figuur 12. Situering van het projectgebied op het bodemgebruiksbestand.	- 31 -
Figuur 13. Situering van het projectgebied op het gewestplan.	- 32 -
Figuur 14. Situering van het projectgebied op de kaart van Jacob van Deventer.	- 36 -
Figuur 15. Situering van het projectgebied op de gravure van Sanderus.	- 37 -
Figuur 16. Situering van het projectgebied op de kaart van Fricx.	- 38 -
Figuur 17. Situering van het projectgebied op de kaart van Villaret.	- 39 -
Figuur 18. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.	- 40 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.	- 41 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de kaart van Vandermaelen.	- 42 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.	- 43 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de luchtfoto's van 1971, 179-1990 & 2000-2003.	- 45 -
Figuur 23. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 46 -